

**Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno**

**Historie americké penitenciaristiky
(Bakalářská práce)**

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. M. Jůzl, PhD.

Vypracoval:
Jan Trávník

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Historie americké penitenciaristiky“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.
Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 20. 04. 2011

.....

Jan Trávník

Poděkování

Velmi děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, PhD., za trpělivost a odbornou pomoc, kterou mi vždy ochotně poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině a přátelům za morální podporu a trpělivost, kterou mi projevili při zpracování mé bakalářské práce.

Jan Trávník

Obsah

Obsah	2
Úvod	3
1. Koloniální období	5
1.1 Charakteristika koloniálního období.....	5
1.2 Způsob trestání v koloniálním období	8
1.3 John Howard a jeho kritika anglického vězeňství	10
1.4 Jeremy Bentham: vězení jako zdroj zisku	11
1.5 Elizabeth Fryová: humanizace poměrů ve věznicích.....	12
1.6 Dílčí závěr	13
2. Zrod a vývoj moderního vězení	14
2.1 Zakládání prvních věznic	16
Pensylvánský systém	16
2.2 Vznik moderních věznic	19
Auburnský systém.....	20
2.3 Vězeňské reformy	24
2.3.1 Alexander Maconochie a Walter Crofton	25
2.3.2 Zebulon Brockway a elmirský systém	27
2.4 Dílčí závěr	29
3. Penitenciární systém USA ve 20. století	30
3.1 První polovina 20. století	30
3.1.1 Dílčí závěr	36
3.2 Od 2. poloviny 20. století po současnost	37
3.2.1 1950-60	38
3.2.2 1960-70	39
3.2.3 1970-80	40
3.2.4 1980-1990	42
3.2.5 1990-2000	43
3.2.6 2000-2010: Současnost	44
3.2.7 Dílčí závěr	48
Závěr	49
Resumé	52
Anotace	53
Použitá literatura	54
Příloha	1

Úvod

„Každý vězeňský systém, jeho utváření, styl a kvalita vychází pochopitelně z určitých domácích pravidel, podmínek a zkušeností jednotlivých států a je odrazem vývoje, kulturní a ekonomické úrovně celé společnosti. Proto se vězeňské systémy jednotlivých zemí liší.“ (Kalvodová 2002: 15).

Ve své bakalářské práci bych se chtěl zaměřit na to, nakolik tato „domácí pravidla“ ovlivnila vývoj vězeňství ve Spojených státech. **Tématem** mé bakalářské práce je Historie americké penitenciaristiky. Toto téma jsem si zvolil především z důvodů osobního zájmu o tuto problematiku. Na rozdíl od systému evropského jsem se systémem amerických nápravných zařízení nebyl příliš obeznámen. Média nás obvykle informují o problémech v těchto zařízeních, a proto jsem chtěl zjistit, zda mají kořeny v americké historii.

Cílem mé práce tedy bylo zmapovat nejen vývoj amerických nápravných zařízení, ale i faktorů, které tento vývoj ovlivňovaly. Je tu velký paradox, protože Spojené státy jsou pokládány na jedné straně za kolébku demokracie a na straně druhé za světového žalárníka. Zajímalo mě tedy, nakolik se demokratické hodnoty, které tato země v historii vyznávala a prosazovala, odrážejí v jejím vězeňském systému.

Protože se jedná o práci zabývající se dějinami, postupuji chronologicky, od počátků amerických dějin až do současnosti. Dále se jedná o práci teoretickou, neobsahuje tudíž žádný empirický výzkum. V jednotlivých časových obdobích se zaměřuji na historické události, které byly na pozadí rozvoje nápravných zařízení a samozřejmě i popisem vlastního rozvoje.

Co se týká samotné struktury mé bakalářské práce, je rozdělena do tří hlavních kapitol. V **první kapitole** pojednávám o koloniálním období, ve kterém se formují výše zmiňované hodnoty. Penitenciární systém jako takový dosud neexistuje, protože vězení má charakter zařízení, ve kterých čekají lidé na udělení trestu. Protože je společnost tvořena převážně přistěhovalci z Evropy, vidíme velký vliv evropského, resp. anglického trestního práva.

Ve **druhé kapitole** se zabývám zrodem a vývojem moderního vězení a pokrývá dobu od Americké revoluce po druhou polovinu 19. století. Jak napovídá název, v tomto období jsou položeny základy ke vnímání konceptu vězení jako zdroje nápravy vězně,

tudíž se začínají datovat penitenciární zařízení. V tomto období se formují dva hlavní vězeňské modely, tj. pensylvánský a auburnský, které významně ovlivnily vývoj penitenciárních zařízení nejen na území Spojených států, ale i v Evropě. V této kapitole popisují jejich charakter, uvádím základní věznice každého systému a srovnávám je navzájem. Ke konci tohoto období se objevuje další model, tzv. elmirský, který do americké penitenciaristiky vnáší respektování lidských práv a hodnot.

Třetí kapitola se věnuje 20. století. Popisuje ekonomické, kulturní a sociální faktory, které v této etapě vývoj penitenciaristiky ovlivňovaly. Na jedné straně dochází k různým společenským výtěžkům, vede se úspěšný boj za lidská práva, zlepšuje se životní úroveň, ovšem na straně druhé, navzdory všem vlnám reforem, které se v tomto století odehrály, americký vězeňský systém čelí řadě problémů, jako přeplněnost věznic, vězeňské gangy, rostoucí náklady i nedostatek personálu. Na závěr této kapitoly podávám krátký přehled současného stavu amerického vězeňství.

Práce obsahuje **přílohu**, v níž jsou obrázky, na které odkazují v samotné práci.

1. Koloniální období

V koloniálním období, jež začíná v 17. století a končí vyhlášením nezávislosti v roce 1776, dochází k formování samotných základů země, později nazvané Spojené státy americké. Přistěhovalci ze všech koutů evropského kontinentu si s sebou přinášeli nejenom skromný majetek, ale především společenské, kulturní a náboženské hodnoty svých mateřských zemí a životní styl, na který byli zvyklí. Svou novou zemi samozřejmě nezačali budovat na zelené louce, ale vycházeli z evropských tradic.

Rozličné země původu, velký počet těchto imigrantů a mnohdy i nedostatek pramenů způsobují, že je těžké zobecňovat a nacházet společné znaky (Tindall 1994, Greenberg 1982). Greenberg (1982: 296) tvrdí, že velké odlišnosti existovaly nejen mezi jednotlivými přistěhovalci, ale také mezi samotnými koloniemi navzájem, protože mezi nimi byly „obrovské rozdíly v sociálním uspořádání, obyvatelstvu, vývoji institucí i ekonomické organizaci“. Tyto odlišnosti byly tak výrazné, že tento autor dokonce odmítá jednotný název koloniální období a označuje tuto éru jako „období 17. a 18. století v komunitách ležících na území Severní Ameriky spadajících pod nadvládu Britského impéria“. Jako příklad uvádí (Greenberg 1982: 325) rozdílný stav mezi koloniemi Chesapeake a New York v 18. století, první z nich velice úspěšně potlačovala kriminalitu a udržovala pořádek, druhá naopak nebyla schopna udržet zločinnost na přijatelné úrovni a nezabezpečila funkční právní systém. Tento názor uvádím především proto, abych podtrhl proměnlivý charakter tehdejší Ameriky, avšak ponechávám označení koloniální, jak bývá tradičně označováno v dějinách tohoto státu. Toto nejdéle trvající období je velice rozmanité, neboť v něm docházelo k neustálým změnám, a to ve všech oblastech života. Meskell (1999: 840) nazývá 18. století „nejdynamičtějším obdobím vývoje vězení“.

1.1 Charakteristika koloniálního období

Nejprve bych chtěl stručně charakterizovat poměry v tomto časovém období tím, že zmíním několik jeho charakteristických prvků. Je to období, kdy dochází k osídlování obrovské plochy půdy, ať už neobydlené nebo obývané původním obyvatelstvem. Výrazně roste počet obyvatel, např. během tří desítek let se populace ve

Virginii zčtyřnásobila z původních 8000 obyvatel v roce 1644 na 32000 v roce 1674 a v roce 1705 už na území této kolonie pobývalo dokonce 75000 lidí. Počet lidí narůstal proto, že nejen vzrůstala porodnost, ale také se prodlužovala průměrná délka života a tím klesala i úmrtnost.¹ Je jasné, že tento divoký nárůst počtu obyvatel se promítl i do kriminality na tomto území, čímž se budu zabývat později. Na poměrně vysoké zločinnosti se podepsalo i to, že do Nového světa nepřicházeli jen lidé s čestnými úmysly, kteří v něm hledali náboženskou svobodu či lepší životní úroveň, ale připlouvala sem také celá řada lidí, kteří spáchali ve své vlasti nějaký zločin a hledali zde útočiště před zákonem, nebo jiní, kteří byli dokonce vyhoštěni. To všechno se promítlo do poměrně vysoké kriminality, kterou musely nově zakládané americké státy řešit (Mezník 1995: 12). Trestání bylo zcela v rukou dané komunity, a to v rukou laiků, profesionální soudci a advokáti prakticky neexistovali.

Jak bylo předesláno, mezi jednotlivými koloniemi Nové Anglie existovaly značné rozdíly. Například v Massachusetts byly nejčastější přestupky zákona mravní delikty, a to opilství či cizoložství, a krádeže. Před soud se dostávaly poměrně zřídka, což bylo pravděpodobně zapříčiněno velkou autoritou, které se v té době těšila církev. Pokud se pachatel octl před soudem, ve velké většině případů se doznal, i když daný čin nespáchal, protože doznání bylo polehčující okolností zaručující nižší trest. Pokud se nepřiznal, až 80 procent „zločinců“ bylo usvědčeno, k čemuž si soud napomáhal pestrým rejstříkem trestů popsanych v kapitole 2.2. V tomto případě účel opravdu světil prostředky a massachusettské komunity si tak vytvořily vysoce funkční systém trestního soudnictví, který ochraňoval hodnoty, jichž si v té době vážily nejvíce (Greenberg 1992: 297-8).

Další kolonie, New Haven, osídlená radikálními Puritány, tento efektivní massachusettský systém dokonce předčila vytvořením snad nejtvrďšího trestního soudnictví v historii anglosaského práva. Soudy se soustředily výhradně na mravnostní zločiny, mezi něž zahrnovaly smilstvo, cizoložství, sodomii a jiné sexuální praktiky, a neváhaly udělit trest smrti i za v dnešní době banální či vykonstruované „zločiny“ (Greenberg 1992: 298-9).

Třetí a poslední kolonií, kterou bych chtěl zmínit, a to z hlediska počátku amerického vězeňského systému tou nejvýznamnější, je Pensylvánie, ve které se později začínají utvářet základy penitenciárního systému (Mezník 1995: 12). Tato kolonie, v níž

¹ Průměrná délka života byla v 17. století 70 let u mužů a u žen jen o málo menší (Tindall 1994: 36).

převládali kvakeři, byla v obdobné situaci jako Massachusetts a New Haven, jen se v ní ukládaly o něco mírnější tresty. I zde se soudily převážně zločiny proti mravnosti a např. majetkové delikty byly přehlíženy. Zpočátku byl tento systém funkční, ale v polovině 18. století občané Pensylvánie nezřídka pohrdali jak zákonem, tak také osobami, jež měli na dodržování zákona dohlížet, čemuž nahrával i nízký počet skutečně odsouzených zločinců. Tento stav kritizoval **William Penn**,² reformátor a zakladatel Pensylvánie, který provedl radikální změny, a to mj. i vytvořením obecních šatlav³ (Mezník 1995: 12). První šatlava byla postavena v roce 1682 ve Filadelfii pod jménem **High Street Jail**.

Penn prosadil tvrdší trestní zákoník a učinil tím konec zdejší mírné anarchii zapříčiněné kvakerským idealistickým přístupem k trestání (Greenberg 1992: 300-1). Nicméně názory na něj se neshodují. Na rozdíl od Greenberga (1992), který tvrdí, že Penn byl zastáncem tvrdších trestů a svou reformou chtěl zpřísnit liberální kvakerský výkon práva, Inciardi (1994: 534) naopak namítá, že Penn stávající situaci zmírnil, a to zavedením pokuty a trestu odnětí svobody, což jsou mnohem mírnější sankce než kupříkladu trest smrti či bičování, které byly obvyklé v ostatních koloniích té doby.

Situace v šatlavách však nebyla jednoduchá (viz příloha, obr. 4), často se objevovaly problémy s jejich financováním. Žaláři, kteří je provozovali a zároveň se starali i o jejich ekonomický chod, si často nevelký rozpočet z místní pokladny vylepšovali braním úplatků či zpronevěrou, což mělo zjevně dopad na nedostatek financování, a tedy i přeplněnost a naprostou absenci hygieny v těchto prvotních věznicích (Dolovichová 2005: 450). Podobně jako v anglických šatlavách té doby, i zde pobývali dohromady obvinění i odsouzení. Mezi nimi převládali především dlužníci, kteří zde byli drženi do doby, než uhradili dluh, ale našli bychom zde i pachatele různých trestných činů (Inciardi 1994: 554).

Následující popis (Inciardi 1994: 534) ukazuje, že podmínky v pensylvánských šatlavách byly z dnešního pohledu otřesné, zejména pro onu přeplněnost. To byl také důvod, proč se tyto šatlavy neosvědčily a už v době Pennovy smrti byly zavírány.

² Zajímavostí je, že i Penn sám pobýval jistou dobu ve vězení, a to v Anglii, kde byl odsouzen za příslušnost ke kvakerské víře (Johnston 2010).

³ Šatlavy byly místo určené pro vykonávání nucených prací odsouzených (Mezník 1995:12; Inciardi 1994: 534). První šatlava byla postavena ve Virginii v roce 1626.

Co to musel být za obrázek, který představoval tento útulek viny a ubohosti, když vězni všech barev, pohlaví a věku byli drženi dnem i nocí jako jedno stádo! Nejnebezpečnější zločinci nebyli odděleni od vězňů, kteří se zde možná nacházeli jen pro falešné podezření z nějakého bezvýznamného přestupku, nebyli odděleni staří a otrlí zločinci od mladých, chvějících se nováčků ve světě zločinu;...

Jak očitý svědek barvitě popisuje, největším problémem byla zřejmě absence jakékoliv separace, což zřejmě inspirovalo reformátory těchto prvotních vězení při navrhování nových systémů, kde naopak byla absolutní separace fyzická (pensylvánský systém) či psychická (auburnský systém).

1.2 Způsob trestání v koloniálním období

V průběhu kolonizace a v prvních letech Spojených států v podstatě žádný vězeňský systém neexistoval. Spojené státy v tomto nebyly výjimkou, protože až do 17. stol se i v ostatních zemích světa na vězení nepohlíželo jako na místo, kde si člověk odpyká trest, ale jen jako na jakási přechodná obydlí, ve kterém zločinec očekával soudní proces a následně trest (Lyons 2004: 116). V evropských zemích stejně jako v koloniální Americe se uvěznění lidé mohli z vězení vykoupit, pokud zaplatili své dluhy nebo pokuty, pokud tak neučinili, čekal je trest, a to nejčastěji vyhnanství nebo poprava. Vězení často bývala součástí soudní budovy (Coyle 2005: 26).

Řada těchto trestů měla středověký charakter a přistěhovalci si je přinesli ze svých původních zemí. Z dnešního pohledu se jednalo o tresty velmi kruté a často i bizarní, jak ukazuje následující výčet. Koloniální Američané používali následující tresty (Inciardi 1994: 529-30):

1. potápěcí židle - odsouzený (často to byla žena) připoutaný ke křeslu byl za přihlížení posmívajícího se davu opakovaně potápěn do vodního toku (viz příloha, obr.1).
2. klády a pranýř - opět byly určeny k vystavení odsouzeného veřejnému posměchu, a to vsazením končetin do otvorů v dřevěné konstrukci. Nacházely se na veřejném prostranství a nezřídka nekončily pouze posměchem, to když provinilce upoutaného v kládách zbičovali nebo mu přibíli uši k pranýři (viz příloha obr. 2).
3. udidlo - klec připevněná na hlavu, která způsobovala bolest směřovanou na jazyk pokaždé, když odsouzený promluvil. Byla určena pro povídavé ženy, krivopřísežníky a rouhače (viz příloha, obr.3).

4. šarlatové písmeno⁴ - písmeno přišité na šatech jako symbol hanby, např. nevěrné ženy nosily A, žebráci P, atd. Mohli bychom je přirovnat k židovské hvězdě v době nacistického Německa, ovšem tam byla znakov příslušnosti ke skupině.
5. pouta - odsouzený byl připoután k dřevěnému kůlu.

K těmto trestům Lyons (2004: 117) ještě přidává pokuty, bičování, vykázání ze země či šibenici a dodává, že primárním úkolem trestu byla deterence, čili odstrašení, nikoliv náprava potrestaného.⁵

Také Inciardi (1994: 531) zdůrazňuje, že „rozličné myšlenky a praxe měly jeden hlavní cíl – mstu, snížení kriminality a ochranu osobní a společenskou. Trestní sankce se zaměřovaly na odplatu, vypuzení, izolaci a smrt a vycházely z koncepce, že pachatelé jsou nepřátelé společnosti, kteří si trest zaslouhují...“ Trest smrti byl ostatně velmi obvyklý, Meskell (1999: 842) uvádí, že koloniální Amerika byla velmi ovlivněna anglickým trestním řádem, v němž koncem 18. století existovalo 160 hrdelních zločinů. Foucault (2000: 194) pokládá tento „monarchistický“ způsob trestání za „ceremonii vladařské suverenity“. Tresty, které jsem uvedl, jsou stejné jako ty, které na starém kontinentu ukládal monarcha. Jejich společným znakem je, že probíhají veřejně, před očima publika, čímž je demonstrována moc, v tomto případě se však již nejedná o moc panovníka, ale komunity. Nicméně v obou případech se jedná o trest kolektivní, stojící na opačné straně než trest vězení, které má individuální charakter (Foucault: 2000: 195),

Tvrdý a nelítostný charakter koloniálního trestního práva je dán relativně malou velikostí tehdejších osídlení (Meskell 1999: 841). Kupříkladu ještě v roce 1765 žilo ve většině měst v Massachusetts méně než 1000 obyvatel a jen v patnácti z nich přesáhla populace dva a půl tisíce lidí. Tato malá velikost měst vedla k tomu, že koloniální Američané neměli důvod k vytváření institucionalizovaného vězeňství. Vyhovovaly jim tresty, které měly okamžitý dopad. Podle mého názoru to vedlo i k častému využívání zostuzení odsouzeného, jak jsme viděli v již uvedeném přehledu trestů. V anonymní společnosti velkoměsta by určitě neměly takový dopad jako tam, kde se všichni znají. Odstrašující účinek potápěcí židle či pranýře spočíval především ve vyvolání pocitů

⁴ Tento druh trestu je zobrazen v románu Nathaniela Hawthorna Šarlatové písmeno (*The Scarlett Letter*) z roku 1850.

⁵ Lyons (2004: 117) rovněž uvádí příklad jakési obdoby moderního „tříkrát a dost“, které mělo zintenzívnit odstrašovací funkci trestu. V Massachusetts v roce 1736 byl uzákoněn následující postup: při prvním provinění trest pokutou či bičováním, při druhém trojnásobná pokuta, hodina sezení s oprátkou na krku a následně třicet ran bičem a při třetím provinění smrt oběšením.

provinění a zostuzení před lidmi, kteří byli s dotyčným v těsném, každodenním kontaktu.

Velký vliv měl i protestantismus a jeho morální dogmata. Jak poukazuje Meskell (1999: 841-2), k tomuto typu sankcí přispíval i náboženský charakter daných komunit. Příslušnost k církvi umožňovala usměrňování jejích členů a dodržování církevního trestního řádu, který stál nad řádem světským. V sedmnáctém století obyvatelé Nové Anglie věřili, že pácháním zločinů se zároveň dopouští hříchu, a považovali soudy za ochránitele biblických příkázání. Protože se jednalo o komunity striktně náboženské a často i utopistické, není divu, že tvrdě prosazovaly náboženskou morálku a trestaly provinění proti ní stejně přísně jako porušení zákona (Greenberg 1982: 297). Proto v této době probíhaly procesy ne nepodobné těm, které známe z Vávrova Kladiva na čarodějnice, například inkviziční proces s „čarodějnicemi“ ze Salemu. Foucault označuje tyto procesy za příklady středověkého „soudního vyšetřování jako autoritativní hledání zjištěné nebo stvrzené pravdy“ (2000: 312), kdy dochází k využívání určitých stanovených postupů a procedur za účelem „stanovení pravdy“. Jak známe z literárních a filmových děl (kromě již zmíněných Kladiva na čarodějnice a Šarlatového písmena také např. z Millerových Čarodějek ze Salemu⁶), procesy byly značně zmanipulovány a jejich cílem nebylo zjistit pravdu, ale pragmaticky prosazovat záměry církve a místních hodnostářů či odstrašit ostatní obyvatelstvo a tím je držet pod kontrolou.

1.3 John Howard a jeho kritika anglického vězeňství

Na konci amerického koloniálního období se objevují první snahy o nápravu mnohdy otřesného stavu ve věznicích-šatlavách, a to nejprve v Evropě, kde v roce 1777 vychází Howardova *The State of Prisons in England and Wales*, která byla podle Meskella (1999: 839) jedním ze dvou hlavních zdrojů pokládajícím základy amerického vězeňství⁷. John Howard (1726-1790; viz obr. 5 v příloze) byl Angličan, který ve své zprávě velmi detailně popsal korupci a špatné nakládání s vězni na celém starém kontinentu, tj. neomezoval se jen na Anglii. Howard uvedl konkrétní případy otřesných

⁶ Kladivo na čarodějnice i Čarodějky ze Salemu odkazují na moderní zneužívání procesů, první z nich na procesy probíhající v padesátých letech v komunistickém Československu, druhý na procesy s údajnými komunisty, které se konaly ve stejné době v USA.

⁷ Druhým takovým zdrojem je téměř o století mladší *Report on the Prisons and Reformatories of the United States and Canada*, napsaný už na americké půdě, a to v roce 1867.

podmínek ve vězení, zabýval se i hrůznými podmínkami hygienickými, které byly příčinou šíření infekcí, konkrétně zmiňuje tzv. „vězeňskou horečku“, což byla akutní forma břišního tyfu (Lyons 2004: 115-6). Howardova práce, se kterou se Amerika obeznámila až deset let po jejím uveřejnění, vyvolala debatu o americkém vězeňství a následně se i tu, stejně jako v Británii, objevily hlasy po jeho reformě. Howard žádal, aby byly provedeny podstatné změny, vězni se měli např. učit občanské výchově i číst a psát a školit se měl i vězeňský personál, který dosud tvořili hlavně vojáci (Mezník 1995: 11).

Opakem zkažené anglické věznice byla podle Howarda věznice holandská, jejíž čistotu a klid vyzdvihuje, a to zejména proto, že vězeň má lepší podmínky pro tiché zpytování svědomí, jež by mělo vést k pokání. Z důrazu, který Howard klade na nutnost pokání, lze vidět jeho náboženskou motivaci, příznačnou pro tehdejší dobu. Byl přesvědčen, že pokud budou vězňům zajištěny ideální podmínky ne nepodobné životu v klášteře, budou nakonec dovedeni k pokání. Ovšem toto přesvědčení se setkalo v moderní době s kritikou (Lyons 2004, Foucault 2000). Např. Foucault (2000: 330-1) nazývá izolovanou celu „provizorním hrobem“ a upozorňuje, že osamělost může mít celou řadu negativních důsledků, včetně samotného šílenství.

Howardovi současníci si jeho práce považovali a vyvolala první snahy po reformaci věznic v Anglii⁸ i Americe, protože americký právní řád té doby nesl značnou podobnost s řádem anglickým a tudíž obsahoval podobně negativní jevy, jež reformátoři chtěli odstranit. Jak uvádí Mezník (1995: 12), trestní řád v koloniích byl inspirován především evropskými tradicemi a protože do Ameriky přicházeli lidé z různých zemí starého kontinentu, přinášeli si s sebou i své domovské trestní systémy. Tak došlo ke vzniku jistého „kompilátu“ oněch trestních řádů, který se však ukázal neefektivní.

1.4 Jeremy Bentham: vězení jako zdroj zisku

Dalším myslitelem, který rovněž ovlivnil vývoj amerických penitenciárních zařízení, byl Jeremy Bentham (1748-1832), anglický osvícenský filosof a zakladatel utilitarismu. Mimo jiné byl také reformátorem anglického trestního práva, kde kladl důraz na odstrašovací funkci trestu, jehož zpřísněním podle něj mělo dojít k poklesu

⁸ V roce 1779, tedy jen dva roky po jejím vydání, byl přijat Zákon o věznicích (*Penitentiary Act*), jenž odstartoval celou řadu reforem i experimentů (Lyons 2004: 115-6).

kriminality (Inciardi 2004: 532). Co se týká jeho působení na poli penitenciaristiky, proslulý je jeho návrh tzv. Panoptikonu, což byla vzorová věznice se zajímavě řešenou architekturou - uprostřed byla místnost žalárníka obklopená jednotlivými celami, což hlídačům umožňovalo nepřetržitý dohled nad každým z vězňů (viz příloha, obr. 6). To mělo vést ke snížení nákladů, protože bylo třeba méně personálu. Zdůrazňoval možnost nápravy vězňů, a to jejich vzděláváním (především náboženským). Rovněž chtěl zlepšit hygienu a životní podmínky vězňů zavedením koupelí, zákazem pití alkoholu a podáváním jednoduché, ale dostatečné stravy. Dále požadoval zákaz přísných tělesných trestů, navrhoval vynucovat poslušnost např. odepřením jídla a pití. Z hlediska dalšího vývoje vězeňství byl však nejzajímavější jeho návrh, aby byla vězení pronajímána a zisk z nich by pak obdržel pronajímatel. Dokonce se chtěl sám stát tímto nájemcem a neúspěšně se snažil prosadit příslušnou změnu legislativy u tehdejšího parlamentu. Jeho plán byl však současně odmítnut, jednak nebylo v jeho době zvykem provozovat vězení pro zisk, a jednak šel proti tehdejšímu trendu separace a samostatných cel, když prosazoval umístění až čtyř vězňů do jedné cely (Cooper 1981: 675-81). Ačkoliv se tedy jeho Panoptikon v jeho době neprosadil, jeho myšlenky měly velký vliv na vývoj amerického vězeňství, především na auburnský systém popsany v kapitole 2.2.

1.5 Elizabeth Fryová: humanizace poměrů ve věznicích

Na závěr této kapitoly bych rád zmínil Elizabeth Fryovou (1780-1845), která v první polovině devatenáctého století rovněž kritizovala špatný stav anglických věznic a pokoušela se o jejich nápravu a jejíž myšlenky a praktické snahy měly vliv na alespoň částečnou humanizaci vězeňských poměrů. Tato kvakerka navštívila londýnský Newgate poté, co ji k tomu vybídl americký kvaker Stephen Grellet, který byl v roce 1813 na návštěvě Londýna. Časem začaly její návštěvy být pravidelné a stejně tak i její snahy o nápravu strašných podmínek, které v Newgate nalezla. V roce 1817 založila Sdružení pro zlepšení ženských vězení v Newgate. Každý den se dva členové tohoto sdružení vydávali do této věznice, předčítali zde z bible a zaměstnávali chovanky ručními pracemi, přičemž jim dokonce odevzdávali zisk z prodaného zboží. Byla zde rovněž zřízena škola, která měla naučit vězenkyně a jejich děti číst, aby si z bible mohly číst samy. Její úsilí bylo korunováno úspěchem, proslavila se po celé zemi a pro ctihodné dámy začalo být módou navštěvovat věznice a předčítat zde z Písma, a to

nejen v její vlasti, ale i po celé Evropě včetně Ruska, a rovněž ve Spojených státech (Cooper 1981: 682-6). Ač byla Fryová spíše praktik než teoretik, prokázala svůj vhlad do problematiky nápravných zařízení, když kritizovala pensylvánský systém samostatných cel a zpochybnila, že by mohly kohokoliv připravit na budoucí „návrat ke společenskému životu“ (Cooper 1981: 689).

1.6 Dílčí závěr

V této kapitole jsem se zabýval první etapou vývoje penitenciárního systému, a to v koloniálním období, ve kterém se teprve začíná utvářet americká společnost tvořená zejména přistěhovalci. V této fázi vidíme velký vliv Evropy, zejména Anglie, na podobu trestání i věznění. Tresty mají stále středověký charakter a jejich hlavním cílem je zostudit odsouzeného, což mohlo mít efekt jen v malých rurálních komunitách, které na území pozdějších Spojených států v této době převládaly. Vězení jako nápravná zařízení neexistovala, nacházíme tu jen tzv. šatlavy, v nichž vězni pouze čekají na trest, jejich provozovatelé nemají žádné nápravné ambice. Z tohoto důvodu tato kapitola pojednává spíše o historii americké penologie, než penitenciaristiky, protože se zabývá tím, co Černíková (2008: 10) definuje jako „nauku o trestu a trestání a jeho účincích, ... která studuje vývoj penologických myšlenek a koncepcí“. Na konci tohoto období dochází ke kritice jak způsobu trestání, tak i špatných podmínek ve zdejších šatlavách, a to spolu s Americkou revolucí a získáním samostatnosti vytváří podhoubí pro zrod moderního vězení, jemuž se budu věnovat v následující kapitole. Teprve tam vidíme skutečný počátek americké penitenciaristiky, protože až zde se objevuje element polepšení a nápravy, pro tuto disciplínu zcela zásadní.

2. Zrod a vývoj moderního vězení

V této kapitole se budu zabývat obdobím od vyhlášení nezávislosti v roce 1776 po 60. léta 19. století, kdy dochází k reformám nově vytvořeného penitenciárního systému. Pro přehlednost bych chtěl toto období rozdělit do tří kratších časových úseků, tak jak to učinil Meskell (1999: 841), tj. 1. období prvních amerických věznic (Wallnut Street a Newgate), 2. vznik moderních věznic (Auburn a Eastern Penitentiary) a 3. nová vlna vězeňských reforem.

Spojené státy koncem 18. století a hlavně v průběhu 19. století procházejí transformací ze zemědělské společnosti na průmyslovou. Proto systém trestání, který fungoval v malých komunitách, kde se všichni navzájem znali a vyznávali stejné hodnoty založené především na stejném náboženském vyznání, začal být v nově se utvářejících velkoměstech a při jiném způsobu života zastaralý a pozbýval svou účinnost. Z tohoto důvodu dochází k omezení moci místních úředníků a pravomoci se centralizují a přechází na vládu. Dochází ke krizi zemědělství, roste cena půdy a tak zchudlí farmáři opouštějí venkov a stěhují se do měst. Do měst míří i nové vlny přistěhovalců z Evropy, což znamená, že narůstá anonymita a tím koloniální tresty, jejichž cílem bylo odsouzeného zahanbit, ztrácejí svou sílu. Tržní společnost prohlubuje rozdíly mezi podnikatelskou elitou a ostatními, z nichž velkou část tvoří nevzdělaní, nekvalifikovaní dělníci, kteří se museli ustavičně obávat nezaměstnanosti a tím i absolutní chudoby. Pak jim často nezbylo nic jiného, než dát se na dráhu zločinu (Colvin 1997: 36-8)

Howardova zpráva dopadá v Americe na živnou půdu - je publikována rok po vyhlášení nezávislosti (1776). Americká revoluce, která následovala, v mnoha oblastech života odstříhla pupeční šňůru od starého kontinentu a vězeňství nebylo výjimkou. Aplikace středověkých trestů včetně častého používání trestu smrti se neslučovala s nově se rodící demokracií a jejím pojetím svobodného člověka. Mnozí kolonisté přicházející z Anglie sice používali praktiky příznačné pro anglický trestní systém, tj. např. častý trest smrti, po získání nezávislosti se od tohoto systému ale začali odkloňovat a to položilo základ k novému trestnímu řádu opírajícímu se o demokratické principy. Trest smrti byl mnohými považován za přežitek monarchie, a tak byl nahrazen ztrátou svobody, které si tento mladý národ cenil nade vše (Lyons 2004: 117-8).

Není proto divu, že se dva nové systémy moderního vězení zrodily právě na americké půdě. Ovšem na druhé straně nelze tvrdit, že se nová americká společnost a tím i její penitenciární systém formují „na zelené louce“, navazují totiž na myšlenky evropských osvícenských filosofů a myslitelů té doby, kromě těch zmíněných ve 2. kapitole (Howard, Bentham a Fryová) to byli Francouzi Montesquieu, Voltaire, Diderot, Ital Beccaria, a další. Na základě jejich teorií vzniká tzv. klasická trestněprávní a kriminologická škola (Inciardi 1994: 532).

Co se týká terminologie, v tomto období vystřídala americké šatlavy (*jails*) a káznice (*workhouses*) tzv. *penitentiary*, termín pocházející z latiny a odvozený od slova *penitence* (pokání). Tento termín byl poprvé použit v roce 1779 v Anglii v zákoně zvaném *Penitentiary Act*, kde jej ovšem nestihli realizovat pro finanční problémy zapříčiněné válkou s Amerikou, a tak první *penitentiary*, čili nápravná věznice, byla nakonec založena právě na území Spojených států (Colvin 1997: 47-8). Až po přeměně Walnut Street, což byla původně také šatlava, v *penitentiary*, se začalo v Americe rozlišovat mezi těmito dvěma typy vězeňských zařízení (Inciardi 1994: 554).

2.1 Zakládání prvních věznic

V tomto období se na severovýchodě Spojených států formují dva modely nápravných zařízení, oba věří, že odsouzeného může pobyt ve vězení napravit a reformovat. První z nich založený na „přísném modelu křesťanského monasticismu“ (Coyle 2005: 29), ne nepodobném katolickému klášteru, vzniká v Pensylvánii, druhý, jenž klade důraz na práci jako cestu k nápravě, pak v New Yorku.

Pensylvánský systém

Jak jsem předeslal v kapitole věnované koloniálnímu období, pensylvánský zakladatel William Penn proslul mj. reformou trestního řádu, ve kterém značně omezil užití trestu smrti a začal zřizovat zařízení zvaná šatlavy, které neměly nápravné ambice. Tyto káznice s nucenými pracemi se postupem času neosvědčily, zejména proto, že byly přeplněny vězni žijícími v jedné místnosti v hrozných podmínkách. V roce 1787 byla založena Filadelfská společnost pro zmírnění bídných podmínek ve veřejných věznicích (*Philadelphia Society for Alleviating the Miseries of Public Prisons*), ovlivněná myšlenkami Johna Howarda. Tuto společnost tvořilo 37 mužů patřících k filadelfské elitě, mezi nimi hlavně kupci, ale také lékaři, protestantští kazatelé, tiskaři či právníci. Ti všichni vedeni soucitem s vězni, o jejichž špatných podmínkách pro život byli dobře informováni, chtěli reformovat dosavadní vězení (Colvin 1997: 53)⁹.

Na základě Howardových reformátorských myšlenek tato společnost, později přejmenovaná jen na *Philadelphia Prison Society*, vytvořila novou strukturu pro deset let starou šatlavu na **Wallnut Street** (Inciardi 1994: 535)¹⁰, čímž vzniklo první moderní nápravné zařízení na území Spojených států a tím byly položeny základy pro tzv. pensylvánský systém, také nazývaný „solitary system“ neboli izolační systém (Černíková 2008: 36). Tento systém byl podle Foucaulta (2000: 190) první, který přestal klást důraz na potrestání, ale především na reformu a prevenci dalších zločinů.

⁹ Je zajímavé, že stejný soucit neuplatňovali také vzhledem k dlužníkům odsouzeným do vězení. Zřejmě pro svůj společenský původ se postavili proti zákonu zv. Bread Act, jenž měl zrušit zadluženost do 15 dolarů, za kterou se v tehdejší době ukládalo 30 dnů v šatlavě (Colvin 1997: 54).

¹⁰ Vězení ve Wallnut Street bylo původně šatlava, vězni byli namačkáni do malé místnosti. Johnston (2010) líčí, že odsouzenci rozprodávali za alkohol své oblečení, takže někteří z nich časem zůstali úplně nazí, jiní byli násilím svlečeni a jejich oblečení rozprodáno. To pak byl problém hlavně v zimních měsících, protože ve věznicích se netopilo.

Toto vězení se v poslední dekádě 18. století stalo vzorovým pro další nově vznikající nápravná zařízení a ovlivnilo podobu penitenciaristiky, ale i architekturu¹¹ a výstavbu věznic na dalších nejméně sto let (Mezník 1995: 12). Také Foucault (2000: 185) považuje tento typ vězení za nejproslulejší a dává jej do spojitosti s politickými změnami probíhajícími v té době Americe. Navíc na rozdíl od jiných soudobých systémů neupadl v zapomnění, ale sloužil jako vzor pro systémy příští, jako např. vězeňský model Gandu a Gloucesteru¹².

Základní zásadou tohoto typu vězení byla separace pachatelů závažných zločinů od ostatních vězňů, čímž se mělo zabránit šíření jejich špatného vlivu. Separace byla ve vězeňství do té doby neobvyklá. Původní vězení coby zařízení, v němž zločinci čekají na potrestání, bylo zcela otevřeno veřejnosti. Vězně běžně navštěvovali rodinní příslušníci, přinášeli jim jídlo a peníze k uplácení strážů, kteří často sloužili za malý úplatek jako nákupčí u místních prodejců různého zboží, jež vězeň zrovna potřeboval (Coyle 2005: 29). Vězni byli obvykle namačkáni do jedné místnosti bez ohledu na pohlaví či závažnost spáchaného zločinu. Ve Walnut Street byli do samovazby umístěni jen největší zločinci, ostatní dleli ve společných celách o velikosti 6x7 metrů (Inciardi 1994: 535).

K separaci v pensylvánském vězení, jež byla velice přísná, vedly tyto základní důvody (Inciardi 1994: 535-6):

- a. ochrana proti možné mravní kontaminaci
- b. poznávání vlastního svědomí o samotě v samostatných celách, a to v závislosti na závažnosti deliktu¹³
- c. nemožnost návštěv zvenčí
- d. snadné udržování kázně a tím i minimální potřeba kárných opatření – toto bylo velmi důležité, protože ve starších typech věznění často propukaly vzpoury, které strážci nedokázali dostat pod kontrolu
- e. individuální přístup

Opět zde vidíme velký důraz na mravnost, která vyplývá z tehdejšího silně zakotveného náboženského přesvědčení, že usilovným zpytováním svědomí může člověk dojít Boží milosti. Jak jsem zmínil, v tomto se pensylvánský model podobal

¹¹ Plán vězení ve Walnut Street viz příloha, obr. 8.

¹² Mezník (1995: 13) podotýká, že separované cely pro jednoho vězně jsou budovány dodnes a jako příklad uvádí Anglii, kde dosud tráví vězni sami v cele 14 až 17 hodin denně, přičemž jen 5 až 8 hodin mohou trávit ve společnosti ostatních odsouzených.

¹³ Myšlenka věznění v samostatných celách nevznikla v Americe, ale v Itálii v roce 1704. Už staří Římané však měli propracovaný systém věznění a samoty rovněž používali.

životu v katolickém klášteře. Dalším důležitým bodem bylo, že vězni museli tvrdě pracovat, což, jak věřili, jim opět pomůže k pokání. Lyons (2004: 119) popisuje osamělý život v pensylvánské věznici takto:

Po příchodu dostal vězeň kápi, takže nikoho neviděl a nikdo nespátřil jeho. Po celou dobu výkonu trestu byl izolovaný od ostatních vězňů a měl zakázanou jakoukoliv korespondenci s přáteli i s rodinou. Číst směl jedině bibli. Jediným rozptýlením byla práce, kterou stejně vykonával v cele. Obvykle to bylo spřádání vlny.

Vězení ve Walnut Street bylo prvním, ne však jediným příkladem pensylvánského systému tohoto období. Na počátku 90. let 18. století v New Yorku založil kvaker Thomas Eddy, který měl vazby na Filadelfskou společnost, vězení **Newgate**. Architekturou se toto vězení podobalo svému filadelfskému předchůdci, rovněž zde byla část určená pro práci a velké místnosti pro ubytování pachatelů méně závažných činů. Ovšem na rozdíl od vězení ve Walnut Street, kde samostatné cely oddělili od hlavní budovy, zde byly tyto cely umístěny do jejích bočních křídel. Eddy se zajímal více než jeho filadelfští kolegové o nápravu vězňů, a tak se účastnili pobožností, studovali v tzv. noční škole (*night school*) a dokonce za dobré chování dostávali podíl na zisku z práce, kterou ve vězení vykonávali (Meskell 1999: 848-9).

Meskell (1999: 847) shrnul inovace, které přinesl pensylvánský systém, do těchto bodů: separace pohlaví, nucená práce pro většinu vězňů a zřízení samostatných cel pro největší zločince. Na rozdíl od anglických věznic, které byly neoficiálně provozovány za účelem zisku a strážci vyžadovali od vězňů finance za jídlo, oblečení a také např. alkohol a tabák, ve Walnut Street měl každý vězeň zajištěnou stravu i oblečení, aniž by za to musel platit. Avšak přes výhody, které tento systém vězňům přinesl, se v následujících letech ukázalo, že život v izolaci pro ně může mít velmi negativní následky. Jejich sociální strádání ústilo do psychických poruch a často vedlo až k depresi, zhroucení či dokonce smrti (Černíková 2008: 37). Toho si postupně začali být vědomi i reformátoři, a to vedlo ke změnám tohoto systému, který představím v následující podkapitole. Ovšem je nutné podotknout, že pensylvánský systém nebyl odmítnut jako celek, ale byl dále používán, třebaže prošel dílčími změnami¹⁴.

¹⁴ Jeho dalším propagátorem byl například jeden z otců americké demokracie, Benjamin Franklin.

2.2 Vznik moderních věznic

Pensylvánský systém představený v předchozí podkapitole byl zprvu velmi úspěšný a funkční, za tři roky po renovaci vězení ve Wall Street kriminalita značně klesla. Za čtyři roky předcházející jeho rekonstrukci uprchlo 104 zločinců, naopak čtyři roky po ní ani jeden. Newgate se mohl chlubit obdobnou statistikou a navíc značným ziskem z prodeje zboží vyrobeného vězni. Navzdory těmto úspěchům však dvacet let po založení těchto věznic přichází jejich krize a pád. Hlavním důvodem bylo přeplnění těchto původně malých věznic, což napomáhalo vzpourám a útěkům delikventů (Meskell 1999: 849-50)¹⁵. Zatímco Pensylvánie se vydala cestou dílčích reforem svého systému, New York od něj upustil a položil základy novému systému, který představím v této kapitole.

Podle Mezníka (1995: 13) byly důvody pro opuštění pensylvánského separačního systému ekonomické, Inciardi (1994: 538) tvrdí, že se jednalo o „důsledek nového výkonu trestu ve státě New York“. Meskell (1999: 852-3) za tím vidí důvody politické, sociální, praktické, tedy nemožnost udržení tohoto systému v původně malých věznicích za stále rostoucí americké populace, a také náboženské důvody. Zatímco první vlna vězeňských reforem probíhala v kalvinistickém duchu¹⁶, druhá vlna ve dvacátých letech 19. století naopak byla ovlivněna pozitivizmem. Podle reformátorů druhého období se lidé zločinci nerodí, ale stávají se jimi kvůli společenským podmínkám, do nichž jsou vrženi. Cílem věznění je tedy oddělit tyto kriminálníky od špatných vlivů a naučit je novým, lepším návykům¹⁷.

Zatímco v porevolučních letech Amerika vzkvétala, ve dvacátých letech 19. století zažívá první velkou krizi, jež vypukla v roce 1819 a zasahovala do všech hospodářských odvětví. Tuto první velkou finanční krizi způsobilo několik faktorů: spekulace s půdou, pád ceny bavlny na britském trhu a přílišné poskytování úvěrů amerických bank. Ve snaze ozdravit bankovní systém nastal velký tlak na dlužníky, mnozí z nichž se ocitali ve vězení pro neschopnost splácet. Nejvíce byla zasažena

¹⁵ Např. v roce 1790 bylo ve Walnut Street 72 vězňů a v roce 1815 už 220. Přeplnění věznic řešili strážci nadužíváním prominutí zbytku trestu a velká část vězňů byla propuštěna už po odsloužení poloviny trestu (Meskell 1999: 850).

¹⁶ Podle tohoto učení se lidé rodí jako hříšníci a zůstávají jimi celý život bez možnosti nápravy (Meskell 1999: 852).

¹⁷ Pozitivizmem byli ovlivněni i progresivisté v prvních dvaceti letech 20. století (viz kapitola 3.1).

velkoměsta, např. v New Yorku přišlo o práci 50 000 dělníků, kteří zůstali zcela bez prostředků (Tindall 1994: 185-6).

Panika roku 1819 tak rovněž přispěla ke krizi pensylvánského systému, jak jsem jej představil v předcházející kapitole. V přeplněných vězeních docházelo k častým vzpourám, mnohdy až k anarchii. Colvin (1997: 68-70) popisuje situaci ve věznici Newgate, kde trestanci běžně měli k dispozici nože, které používali ke zničení vyráběného zboží či používaných strojů nebo je obraceli proti svým spoluvězňům. Jiní se snažili zboží či dokonce celou věznici zapálit. V červnu 1818 zde vypukla vzpoura takového rozsahu, že stačilo jen málo a vězení by bylo srovnáno se zemí. Není tedy divu, že stav vězeňství vyvolával četnou kritiku a začala se hledat řešení pro jeho nápravu. Soucitný přístup ke vězňům se rovněž měnil a ozývaly se hlasy volající po přísnějších trestech. Přestává se zdůrazňovat myšlenka, že jde především o nápravu vězně a soucit se obrací především k obětem trestných činů.

Auburnský systém

V roce 1823 vznikl tzv. **auburnský** systém, v odborné literatuře rovněž nazývaný „silent system“, čili systém ticha. Tento systém byl také považován za ekonomicky nejvýhodnější, vězni byli umístěni do malých cel s pohledem do dvora o velikosti 2x1 metr (Inciardi 1994: 538). Vězení Auburn (viz obr. 10 v příloze) se začalo stavět v New Yorku v roce 1816 na pozemku o velikosti 150x150 metrů obehnaným 9 metrů vysokou zdí a při jeho dokončení v roce 1825 mělo už 550 cel. Jednotlivé bloky cel na sebe vzájemně navazovaly, což je rozvržení věznice, které nalezneme ve Spojených státech i dnes (Meskell 1999: 853).

Jak napovídá alternativní název, všude vládlo ticho. Vězni sice nebyli plně izolováni jako tomu bylo ve Walnut Street a Newgate, takže přes den pracovali ve společné místnosti s ostatními trestanci, ale noci trávili o samotě v celách pro jednoho. Oficiálně mělo ticho napomáhat vnitřnímu usebrání vězňů, a tím i jejich nápravě, ovšem mělo praktický dopad především na jejich mnohem lepší kontrolovatelnost, neboť znemožňovalo jejich vzájemnou komunikaci a tak domluvu např. na společné vzpouře, kterých se tehdejší společnost obávala po špatných zkušenostech s pensylvánským systémem.

Inciardi (1994: 539) uvádí následující popis očitého svědka, ze kterého si můžeme udělat obrázek o tom, jak přísné ticho ve věznici zachovávali:

„Ve svých samotkách tráví noci jenom s Biblií a při úsvitu projdou po vojensku, v sevřeném útvaru a pod dohledem svých klíčníků do svých dílen. Když přijde doba snídaně, odpochoďují do společné místnosti, kde tiše pojídají jednotné a skromné jídlo. ...Trestanci sedí v jedné řadě u úzkých stolů, záda obrácená ke středu sálu, takže si nemohou vyměňovat ani znamení. Když někdo dostane více jídla, než chce, zvedne levou ruku, a když chce někdo přidat, zvedne pravou ruku – a obsluha mu přinese“.

Z popisu vidíme, že vězni nejenže neměli šanci komunikovat se spoluvězni, ale dokonce ani s dozorci a personálem. Jedinou jejich „zábavou“ tak zůstávala ustavičná práce. V téže zprávě její pisatel nadšeně obdivuje to, že nikdy neustávají pracovat, ani když mají splněnou denní normu. Černíková (2008: 37) trefně poznamenává, že vězni působili dojmem mechanicky se pohybujících soch. Co se týká „po vojensku sevřeného útvaru“ zmíněného v citované pasáži, přesunovali se tak, že se vězeň chytl jednou rukou spoluvězně stojícího vedle něj a druhou ruku položil pochodujícího před ním (viz obr. 9 v příloze). Dokonce i chůze byla přísně monitorována, nesměli totiž zvedat nohy a museli šoupat nohama po zemi¹⁸. V Auburnu se také poprvé objevují vězeňské stejnokroje s bílými a černými pruhy, jejichž funkcí bylo znesnadnit trestancům případný útek a naopak umožnit jejich snadnější nalezení (Mezník 1995: 14).

Je evidentní, že ticho nebylo automatické, ale muselo být vynucováno tvrdými tělesnými tresty, ne nepodobnými těm z koloniálního období uvedených v kapitole 2.2. Vězni byli bičováni, ponořováni do ledové vody nebo jim naopak několik dní na hlavu padaly kapky vody. Dalším často využívaným trestem pak bylo umístění do samotky přezdívané „díra“ (Inciardi 1994: 540).

Foucault (2000: 329) přirovnává auburnský model ke klášterní klauzuře a disciplíně dílny. Podle jeho názoru to, že je vězeň ve společnosti s ostatními a vykonává spolu s nimi užitečné činnosti, napomáhá předcházet zkažení jejich mravů a tím se vězeň „rekvalifikuje jako společenské individuum“.

Změny se o něco později odehrály i v Pensylvánii, kde v té době dochází k zániku vězení na Walnut Street. Nejprve bylo postaveno vězení Western Penitentiary v Pittsburghu, ve kterém byly samostatné cely pro vězně, kteří však nepracovali. Zdejší podmínky byly hrozná, do cel nepronikalo téměř žádné světlo, strážci měli špatný

¹⁸ Podle Mezníka (1995: 14) se tyto organizované přesuny vězňů ve vojenském šiku používají v některých systémech dosud, u nás byl zrušen na počátku devadesátých let minulého století.

přístup k vězňům a ti mezi sebou komunikovali chybně navrženým kanalizačním potrubím. Poté, co byl v roce 1829 přijat zákon nařizující práci pro všechny vězně a podmínky ve Western Penitentiary se ukázaly jako naprosto nepoužitelné pro vězeňskou práci, byla tato věznice o pět let později zrušena a stržena (Meskell 1999: 854).

Mnohem úspěšnější byla další pensylvánská věznice, tzv. **Eastern Penitentiary**, také podle své polohy nazývaná **Cherry Hill**. Na rozdíl od Auburnu ztělesňovala a rozvíjela pensylvánský systém a svou architekturu adaptovala na princip samostatných cel. Měla sedm budov po 844 jednomístných celách ve tvaru hvězdice (viz. obr. 12 v příloze). Vězni chodili dvakrát denně po dvorku sousedícím s jejich celou a jinak byli v přísné separaci, tj. nesměli vidět nikoho kromě dozorců (Inciardi 1994: 536). Jestliže se architektura Western Penitentiary v praxi naprosto neosvědčila, nápadité rozvržení Eastern Penitentiary bylo brzy obdivováno a kopírováno po celém světě, protože zaručovalo snadný dohled nad vězni s minimem stráží. Architekt druhé jmenované věznice, John Haviland (viz. obr. 11 v příloze), se postaral o to, aby v každé cele byl dostatek světla pro práci (Meskell 1999: 854).

Je zajímavé, že všechny tři věznice byly původně určeny pro umístění vězňů do samovazby bez možnosti pracovat, tak jak tomu bylo ve Western Penitentiary. Ovšem brzy se ukázalo, že pobyt na samotkách bez práce má katastrofální dopad na psychiku trestanců i jejich možnost nápravy. Následující pasáž popisuje tento dopad ve věznici Auburn (Meskell 1999: 854-5):

„Tito nešťastníci, na nichž byl experiment¹⁹ proveden, upadli do stavu deprese tak zjevného, že jejich strážci tím byli zcela zaskočeni; jejich životy se zdály ohroženy, pokud v této situaci setrvávali delší čas; pět z nich tomu podlehl za pouhý jeden rok; stav jejich mravů byl obdobně alarmující; jeden z nich zešílel; další, ve stavu zoufalství, využil příležitosti, když mu strážce něco přinesl a vrhl se po hlavě z okna s téměř naprostou jistotou, že jeho pád bude smrtelný“.

Meskel (1999: 854-7) uvádí, že Auburn a Eastern Penitentiary se od sebe lišily i proto, že první ředitelé těchto nápravných zařízení měli naprosto odlišné osobnostní charakteristiky. Zatímco Auburnu předsedal Elam Lynds, jenž vládl pevnou rukou, ve druhé věznici byl prvním ředitelem Samuel Wood, člen Filadelfské společnosti, maje demokratického ducha. Lynds věřil, že trestanci jsou špatní a předsevzal si, že je přemění na „tichý a izolovaný stroj“, kdežto Wood se domníval, že vězni jsou schopni

¹⁹ Je tím myšlen experiment, při kterém byli vězni umístěni do samovazby a nebylo jim umožněno pracovat.

se napravit sami od sebe. Dokonce je nenutil pracovat, umístil je do cel, kde měli zpytovat svědomí, a čekal, až si o práci požádají sami od sebe. V Pensylvánii tak pohlíželi na práci jako na prostředek sebenápravy a ne na činnost vedoucí k vydělávání peněz. Stejný důraz jako v pensylvánském Eastern Penitentiary kladli na nápravu, byl v auburnské věznici naopak kladen na zisk. Tato motivace vedla opět k hojnému používání či dokonce nadužívání tělesných trestů, protože strážci se snažili přimět nekvalifikovanou a nemotivovanou pracovní sílu ke kvalitní práci za účelem větších výdělků.

Také Inciardi (1994: 540-2) se poměrně obšírně věnuje tomuto ekonomickému aspektu auburnského vězeňského systému. Auburn a další věznice, které jej následovaly do konce 19. století, jako např. newyorská věznice Sing Sing, se přizpůsobily probíhající průmyslové revoluci. Věznice byly přeplněny vězni poskytujícími levnou pracovní sílu v nově vznikajících továrnách. Tyto věznice si měly především vydělat na svůj provoz, ale také sloužily k obohacení těch, kdo stáli v jejich čele. Z ekonomického hlediska byl Auburn mnohem výhodnější než Eastern Penitentiary, v prvním z nich byly náklady na výstavbu \$584 na vězně, kdežto v druhém dvakrát více. Kromě toho Auburn byl každoročně v plusu, kdežto Eastern Penitentiary v rostoucí finanční ztrátě (Meskell 1999: 858). Z tohoto srovnání vcelku jasně vyplývá, který z obou systémů byl atraktivnější pro výstavbu, a tak pensylvánský systém zůstal poměrně ojedinělý, zatímco věznice auburnského typu rychle rostly v jednotlivých částech Spojených států.

Foucault (2000: 328-30) rovněž srovnává dva výše zmíněné modely, jen nazývá pensylvánský systém filadelfským. Spatřuje mezi nimi celou řadu rozdílů, a to náboženských (v pensylvánském systému je větší důraz na konverzi vězně), medicínských (může naprostá izolace dovést vězně k šílenství?), ekonomických (otázka výše nákladů) či administrativních (otázka lepšího dohledu nad vězni). Ovšem jedno měly oba systémy společné, jejich základem byla „donucovací individualizace prostřednictvím přerušení jakéhokoliv vztahu, který není kontrolován mocí nebo nařízen dle hierarchie“ (Foucault 2000: 329).

2.3 Vězeňské reformy

V první polovině 19. století se z většiny věznic (čestnou výjimkou byla pensylvánská Eastern Penitentiary) stávají továrny honící se za ziskem. Průmyslová revoluce totiž pronikla i do této sféry života, protože draví podnikatelé brzy zjistili, že se zde skrývá laciná a snadno ovladatelná pracovní síla.

Inciardi (1994: 540-1) popisuje dva systémy vykořisťování odsouzenců. První z nich byl tzv. **smluvní systém**, kdy si továrník pronajal vězně, dodal stroje a suroviny a dohlížel na jejich práci. Úkolem strážců pak bylo pouze vězně kontrolovat, zda jsou dostatečně výkonní, a to za použití velké škály tělesných trestů. Druhým je tzv. **jednotková cena**, kdy podnikatel dodal jen suroviny a nazpět dostal určitý produkt, za nějž platil právě věznice určitou sjednanou cenu. Oba systémy zneužívaly vězně v podstatě stejnou měrou. Podnikatelé zaměstnávali tuto levnou pracovní sílu např. na plantážích, stavbě železnic či v uhelných dolech. Smluvní systém byl nejrozšířenější v poražených jižních státech po občanské válce, kde pomohl snížit náklady na provozování zdejších přeplněných věznic, obnovit ekonomiku jižanských států, jež válkou velmi utrpěla, a částečně i nahradit práci původních otroků. (Dolovichová 2005: 451)²⁰.

Jestliže krize z roku 1819 vedla k snahám reformovat první věznice, i tato vlna vězeňských reforem měla jako spouštěcí mechanismus ekonomickou krizi, a to krizi v roce 1837. Opět dochází k četným krachům bank, platebním neschopnostem jedinců a tak i k osobním bankrotům. Jako obvykle tato krize dopadá nejvíce na dělníky, třetina z nichž byla na podzim roku 1837 nezaměstnaná a tudíž bez jakýchkoli prostředků. Byli ponecháni téměř bez pomoci, protože vláda se o ně ani v nejmenším nestarala, maximálně byli vydáni na milost různým církevním charitám (Tindall 1994: 212-3).

Pro vězně to znamená rostoucí konkurenci na trhu a tím i opětné zhoršení životních podmínek. Dochází i k legislativnímu omezení práce ve věznicích, v roce 1835 je přijat zákon zakazující vyučovat vězně kvalifikované práci, s výjimkou těch pracovních činností, které vedou k výrobě zboží, jež by se jinak muselo dovážet ze zahraničí. V roce 1842 newyorská legislativa zakázala vězňům pracovat v oborech, kterým nebyli vyučeni před svým uvězněním, a kolem roku 1844 začaly mít oba zákony

²⁰ V jižních státech také dochází ke kriminalizaci menších trestných činů. V roce 1876 je přijat zákon přezdívaný „prasečí“ (Pig Law), který v případě krádeže hospodářského zvířete ukládal až pět let vězení (Dolovichová 2005: 452).

velmi negativní dopad na zdejší vězení. Zdálo se tak, že se auburnský systém přežil a potřebuje změnu (Colvin 1997: 100).

Opět uvedu krátkou ukázkou toho, jak to v tehdejších vězeních vypadalo, tento popis pochází z doby občanské války (Inciardi 1994: 544-5). Nápadně připomíná praktiky, jichž se dopouštěli nacističtí dozorcí v koncentračních táborech, ovšem je to snad ještě více šokující, protože se vše děje v demokratické zemi kladoucí důraz na lidská práva. Z popisu je jasně patrné, že vězni byli stejně jako černošské obyvatelstvo v té době pokládáni za otroky:

„Ti na farmách a veřejných stavbách museli snášet takové nedůstojné zacházení, které se vymykalo nejen zákonu, ale i civilizované lidskosti. Dozorcí se nezřídka uchýlovali k mrskání vězně po holých zádech, dokud neodmlel, zatímco jej drželi čtyři silní muži, přičemž často šlo o 300 ran bičem, což mělo v nejednom případě za následek smrt. Práceschopní muži k ní byli nuceni až do svého konce, a někteří zemřeli připoutáni řetězy ke svým druhům...“

Colvin (1997: 103) poznamenává, že tresty, které byly odsuzovány, když v koloniálních dobách probíhaly na veřejných prostranstvích, se nyní vykonávaly ve stejně hroživé síle, avšak s jediným rozdílem – byly ukryty před zraky veřejnosti. Ta si jich však postupně začínala všimnout a kritikové tohoto systému (např. Louis Dwightová, Lydia Maria Childová²¹ či William Henry Channing) začínají svalovat vinu na samotnou společnost, která podle nich nesla odpovědnost za delikventy a kriminalitu. Pensylvánský systém např. kritizoval i slavný anglický spisovatel Charles Dickens, který v roce 1842 na svých cestách po Americe navštívil pensylvánskou věznici a označil ji za „krutou a špatnou“ (Lyons 2004: 119).

2.3.1 Alexander Maconochie a Walter Crofton

Také v Evropě se v polovině 19. století opět ozývají hlasy po reformě nápravných zařízení. Největší myšlenkový dopad měly práce Alexandra Maconochieho zabývajícího se australskými trestními koloniemi a Sira Waltera Croftona, který usiloval o nápravu irských věznic.

Alexander Maconochie (1787-1860) byl zeměpisec a kapitán Anglického královského námořnictva, jenž měl dohlížet na trestaneckou kolonii Norfolk Island poblíž Austrálie. Zdejší podmínky byly tak příšerné, že údajně vězni dávali přednost

²¹ Mnohé z těchto reformátorů byly ženy, které pracovaly ve vězeních jako učitelky či dokonce dozorkyně.

trestu smrti před pobytém v této kolonii. Maconochie představil tzv. známkový aparát, jenž např. chtěl nahradit časový trest trestem úkolovým, tj. vězeň bude propuštěn po splnění určité práce. Vězeň je v tomto systému motivován k dobrému chování, musí si vydělat na živobytí a dokonce může za jistých okolností vést skupinu ostatních vězňů (Inciardi 2004: 542-3). Důraz na podmíněné propuštění vynesl Maconochiemu přezdívku „Otec parole“. Bohužel neměl zcela volné ruce k provedení svého plánu na humanizaci této kolonie, např. tyto „novoty“ směl zavádět jen u nově příchozích vězňů a nesměl jim snižovat délku trestu, což mělo značně negativní dopad na motivační faktor jeho známkového systému. Navzdory jeho dobrým úmyslům tak plán v praxi neuspěl²².

Třebaže tento plán nebyl v praxi úspěšný, dále jej převzal a rozpracoval **Sir Walter Crofton** (1815-1897). I v jeho pojetí má být během pobytu ve vězení odsouzenec připravován na život po propuštění a poprvé se u něj objevuje myšlenka podmíněného propuštění z výkonu trestu. Crofton vypracoval tzv. „irský systém“, který byl značně propracovaný a měl 4 fáze:

1. první dva roky věznění v izolaci s monotónní náplní práce
2. společná práce podle Maconochiova známkového systému; tehdy se také stanovil termín propuštění
3. práce mimo věznici
4. podmíněné propuštění na základě „propustky“

V návaznosti na tyto evropské reformátory, ale také v souvislosti se zhoršujícími se podmínkami v amerických věznicích, je v roce 1867 publikován druhý z hlavních myšlenkových zdrojů amerického penitenciárního systému, a to *Zpráva o vězeních a nápravných zařízeních ve Spojených státech a Kanadě vypracovaná pro legislativu města New York*²³. Jeho autoři Wines a Dwight v této 600stránkové zprávě popisují aktuální stav a docházejí k závěru, že současný systém vzbuzuje ve věznicích nenávist a vede k jejich degradaci. Kritizují rovněž špatné životní a hygienické podmínky a absenci vzdělávacích a náboženských programů. Následně navrhují úplnou rekonstrukci amerických nápravných zařízení, včetně zrušení práce vězňů pro zisk, přestavbu budov či větší pravomoci ředitelům věznic (Meskell 1999: 860).

²² http://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Maconochie_%28penal_reformer%29

²³ *Report on the Prisons and Reformatories of the United States and Canada made to the Legislature of New York*

V roce 1870 se konal **Národní vězeňský kongres** (*National Prison Congress*), kterého se zúčastnilo 130 delegátů z 24 států. Většina příspěvků se týkala revolučních metod Maconochieho a Croftona a z diskuse vyplynuly tyto tři závěry (Meskell 1999: 863):

1. Cílem pobytu v nápravném zařízení by měla být náprava, ne odplatou vedené utrpení.
2. Zavedení známkového systému po vzoru Sira Croftona.
3. Odměny za dobré chování.

I když většinu věznic tyto závěry nijak nepoznamenaly a dál byly motivovány především ziskem, jeden z účastníků kongresu se pokusil tyto zásady zrealizovat. Jednalo se o **Zebulona Brockwaye** (1827-1920; viz obr. 13 v příloze), který řídil zařízení pro mladistvé delikventy v newyorské Elmiře, založené v roce 1876. Brockway, jenž začal svou dlouhou kariéru jako úředník v connecticutské věznici Whethersfield v pouhých jednadvaceti letech, kladl důraz na rehabilitaci vězňů, ke které mu měla dopomoci diagnóza jejich sociálních, biologických a psychologických kořenů (Clear 2006: 51).

2.3.2 Zebulon Brockway a elmirský systém

V tomto systému byl v návaznosti na Národní vězeňský kongres zcela odstraněn prvek odplaty. Dalším prvkem bylo zásadní zlepšení životních podmínek mladých chovanců – důraz byl kladen na odborný výcvik a základní vzdělávání, neopomíjela se ani tzv. kulturní výchova. Mladiství mohli chodit do knihovny nebo do pěveckého sboru či orchestru, měli zde divadelní kroužek a pořádali představení, jichž se dokonce účastnili známí umělci té doby. Dále jim bylo umožněno sportovat. Černíková (2008: 42) však tomuto, na první pohled revolučnímu systému, vyčítá, že sice „snahou bylo vytvořit podmínky pro výchovné zacházení s vězněnými, ale výchovné postupy nebyly vztaženy k výchovnému cíli konkrétněji vymezenému“.

Zatímco v předešlých modelech vězení byli často odsouzení smícháni dohromady (nebo zcela izolováni), v Elmiře byl vytvořen tzv. trojstupňový progresivní systém. Po příchodu do tohoto zařízení byl každý vězeň umístěn do druhé skupiny, a záleželo na jeho chování, zda bude přeřazen do skupiny první, ve které si mohl užívat různé výhody, jako např. více osobního volna, nebo v případě špatného chování byl

zařazen do skupiny třetí, kde byla naopak jeho práva omezena (Mezník 1995: 15). To samozřejmě mělo pozitivní vliv na jeho motivaci a snahu o dobré chování.

Inciardi (1994: 543-7) uvádí následující znaky elmirského systému vypracované samotným Brockwayem:

1. architektura se měla podobat modifikované podobě Auburnu, desetina cel měla být postavena na pensylvánském základě. Důraz kladl na moderní zařízení a dostatek světla.
2. jednotná uniforma a důraz na čistotu a hygienu
3. hodnotná strava a zákaz jejího omezování
4. moderní sportovní zařízení (viz obr. 14 v příloze)
5. zařízení pro výtvarné a ruční činnosti
6. řemeslná výchova
7. slohová cvičení odstupňovaná dle školního věku
8. kvalitně vybraná knihovna
9. distribuce novin vydávaných vězni (po náležité cenzuře)
10. přístup k masové zábavě
11. možnost praktikovat náboženství

Mezník (1995: 15) dodává ještě jednu, vskutku klíčovou charakteristiku - a to důraz na výchovu k občanskému životu, jemuž se mělo vězení co nejvíce přiblížit.

Z těchto znaků elmirského systému je jasně patrný posun k moderním hodnotám, což bylo ve své době jistě revoluční, srovnáme-li tuto charakteristiku s popisem vězení za občanské války, datovaného jen zhruba o dekádu dříve. V roce 1910 byl tento reformátorský experiment ukončen. Nutno podotknout, že přestože tento systém inspiroval další zařízení (do počátku 20. století se tento model objevil ve dvanácti státech), jako celek se neuplatnil nikde. Inciardi (1994: 547) to zdůvodňuje neschopností strážců vytěsnit staré způsoby trestání, přeplněností těchto věznic i nedostatkem kvalifikovaného personálu.

2.4 Dílčí závěr

V této kapitole jsem se zabýval procesem utváření amerického vězeňského systému v období od sedmdesátých let 18. století po konec století devatenáctého. Vznik prvních moderních amerických věznic má souvislost s vytvořením nezávislého svrchovaného státu, kdy se formují všechny oblasti života, a tím i oblast vězeňství a trestání. Noví Američané té doby se chtěli oprostít od evropských vzorů, ale na druhé straně se rovněž inspirovali kritikou vězeňství a návrhy na jeho reformu, které nalézáme u řady evropských myslitelů, především Johna Howarda, Jeremyho Benthama a Elizabeth Fryové, ale i dalších osvícenských myslitelů.

Po Americké revoluci (v roce 1787) byly položeny základy prvního z hlavních vězeňských systémů, nazvaného pensylvánský (či „solitary“), jehož hlavními zásadami byla separace nejtěžších zločinců, především nábožensky motivovaná snaha o reformu vězňů a také dobrovolnost pracovní činnosti. Tehdy také vzniká první moderní nápravné zařízení, vězení ve Walnut Street ve Filadelfii, dále tento systém můžeme najít ve vězení Newgate v New Yorku.

V roce 1823 pak vzniká druhý klíčový systém, zv. auburnský („silent system“). I v tomto systému je vězeň izolován, ale ne fyzicky, nýbrž psychicky, neboť nesmí komunikovat s ostatními. V tomto modelu je důraz kladen na práci a tím i na zisk, který tato práce produkuje. Auburnský typ vězení se mnohem více než pensylvánský systém stává součástí průmyslové, tržní společnosti. V této době taky dochází k reformě systému pensylvánského, který poměrně úspěšně funguje v Eastern Penitentiary, zvané též Cherry Hill. Oba modely jsem v této kapitole porovnal a uvedl jejich hlavní rozdíly.

V polovině 19. století se situace v pensylvánském i auburnském typu vězení stává neudržitelnou a je předmětem kritiky soudobých reformátorů. Tato vlna kritiky, jejíž myšlenkové zdroje můžeme opět hledat v Evropě (Maconochie, Crofton), vrcholí v roce 1870 Národním vězeňským kongresem, jehož hlavní myšlenkou je, že pobyt ve vězení by neměl být odplatou, ale časem pro nápravu člověka, který se tak později bude moci začlenit do společnosti. Příkladem takového typu vězení je pak elmirský systém, jež se řadou znaků podobá vězení dnešnímu. Tyto znaky, zejména „neurčitý trest, podmíněné propuštění, výchovné programy, odborné profesní školení a další ideály prosazované reformátory, se staly součástí nápravné ideologie v dalších desetiletích“ (Inciardi 1994: 547).

3. Penitenciární systém USA ve 20. století

3.1 První polovina 20. století

Nejprve bych chtěl opět stručně charakterizovat toto časové období, a to vzhledem k faktorům ovlivňujícím vězeňský systém. Spojené státy na přelomu 19. a 20. století jen málo připomínaly zemi, jíž byly v koloniálním období, tedy jen o dvě století dříve. Pokračují trendy z druhé poloviny 19. století, o kterých jsem se krátce zmínil v předcházející kapitole. Neustává prudký rozvoj měst, ve kterých v roce 1910 žije téměř polovina všech obyvatel a stále jich přibývá. Sice dochází k jejich modernizaci, především v dopravě a ve stavitelství, ale protože se ještě nestaví mrakodrapy, budovy jsou přeplněné, což vede k hygienickým problémům i k zvýšené kriminalitě. Proudí sem stále nové vlny přistěhovalců, kteří už neputují pouze na západ, jak tomu bylo v 18. a 19. století, ale často zůstávají právě ve velkých městech. Například v první dekádě 20. století přišlo celých 41 procent nového městského obyvatelstva ze zámoří. V této dekádě dosahuje přistěhovalecká vlna svého vrcholu²⁴. V dřívějších imigračních vlnách 18. a první poloviny 19. století převládali přistěhovalci germánského či keltského původu, v tomto období přicházejí spíše Italové, Slované či Židé, kteří se od původních přistěhovalců značně liší, a to jak náboženstvím, tak i kulturně a jazykově, což dává průchod třenicím mezi těmito imigračními vlnami, ale i v rámci jednotlivých skupin (Tindall 1994: 409-12)²⁵. I nadále pokračuje překotný industriální vývoj země, ke kterému se na přelomu 20. století přidal imperiální kurz zahraniční politiky.

Co se týká trestního práva konce 19. a začátku 20. století, mění se postoj k pojetí trestného činu. Zatímco v předešlých dobách měli hlavní pravomoci soudci ve smyslu „common law“, který si kolonisté přinesli z Anglie, nyní se prosazuje názor, že „trestný čin musí být obsažen v trestním zákoníku a že žádné jiné jednání, jehož znaky v něm nejsou popsány, za trestný čin být považováno nemá“. Dál také nadále ustupuje používání trestu smrti. Do popředí se dostává zájem o veřejnou morálku a dochází ke „kriminalizaci společenských jevů, jako např. alkoholismus, hazard a prostituce“ (Kuklík a Seltenreich 2007: 418). Kolem roku 1900 začíná kampaň dvou největších

²⁴ V letech 1900-10 přišlo do Spojených států téměř devět milionů imigrantů (Tindall 1994: 411-2).

²⁵ Je zajímavé, že v rámci procesu, během něhož byli přistěhovalci posuzováni, zda jsou oprávněni ke vstupu do země, probíhala jakási prvotní selekce, při níž se imigrační úředníci snažili zamezit vstupu „pochybným živlům“, tedy těm, které považovali za „zločince, stávkokazy, anarchisty“ (Tindall 1994: 414).

organizací, tj. Ženské křesťanské unie za abstinenci a Ligy proti nálevnám, usilující o uzákonění prohibice (Tindall 1994: 527).

Až téměř do konce 19. století byli vězni až na výjimky odsuzováni na určitou dobu, sice jich mnoho ve vězení zemřelo, ale jinak byli skoro všichni nakonec propuštěni. To byl ostatně další z důvodů, proč bylo důležité docílit nápravy vězně, aby po propuštění už nepáchal trestnou činnost. Teprve ke konci 19. století se objevuje koncept neurčitého trestu. V tomto systému je zločinec odsouzen na krátkou dobu, většinou ne delší než jeden rok, a po jejím uplynutí bylo na vězeňském personálu rozhodnout, jak dlouhé bude jeho další setrvání ve vězení (Friedman 2002: 89).

Další novinkou 20. století jsou **parole** (podmínečné propuštění, volná vazba) a **probace** (jako alternativa k vězení, podmíněný trest). Oba tyto typy trestů sice byly prostředky humanizující americké věznice, na druhé straně jejich užití bylo velice nahodilé a nepodléhalo zákonu, nýbrž především probačnímu úředníkovi a jeho zprávě, na základě které se soudce rozhodoval a kterou nikdo nezpochyboval. To ovšem dávalo velké pravomoci probačním úředníkům, což vedlo k relativizaci trestů, uplácení nebo k propouštění vězňů jen na základě toho, že pocházeli z vlivné rodiny.²⁶ Podmínky parole byly také velice přísné – propuštěnci např. nesměli pít alkohol, užívat drogy či dokonce nakupovat na splátky, žít neoddáni se ženou a vstupovat do politiky. Tyto podmínky se navíc velice lišily stát od státu. Dvacáté století také přineslo další novinku, a to **soud pro mladistvé**, který však rozhodoval nejen o jejich trestných činech, ale také např. rozhodoval, co bude dál s opuštěnými dětmi (Friedman 2002: 89-90).

Inciardi (1994: 547) uvádí, že na počátku 20. století převládají ve Spojených státech věznice typu Auburn a Sing Sing. Architekturu tato nápravná zařízení připomínají gotické pevnosti a středověké zámky, což strážcům napomáhalo udržovat tvrdou disciplínu a vězňům znemožňovalo útek. Věznice stále využívají vězně jako levnou pracovní sílu pro výrobu průmyslového zboží a na práci se pohlíží jako na zdroj nápravy i financí pro zajištění chodu věznice. V tomto období však sílí tlaky amerických odborů na zrušení těchto pracovních kázní.

Velkým problémem bylo opět přeplnění věznic. Friedman (2002: 92) zmiňuje, že na počátku dvacátých let 20. století byla věznice Eastern Penitentiary přeplněná vězni,

²⁶ Friedman (2002: 89) uvádí, že zprávy například obsahovaly informace o tom, že dotyčný navštěvuje nevěstinec, pije či nemá průkazku do knihovny, což byly přitěžující okolnosti.

kteří byli tak stísněni do cel, že měli méně místa než „má mrtvola v rakvi“. Ve vězeních byla stále běžná „špína, obtížný hmyz, nemoci, nelidské podmínky“.

Nejhorší podmínky byly ve věznicích v jižních státech USA. Převládali v ní vězni černé barvy pleti, kteří pracovali v řetězech, tzv. *chain-gangs* (viz příloha, obr. 16). Vlastní zkušenosti z dlouholetého pobytu ve věznici ve státě Georgia popsal Robert E. Burns ve své knize následovně (Friedman 2002: 94):

„Vězni vstávali o půl čtvrté ráno, za světla lamp snědli mastnou kaši, čirok a smažené vepřové, vypili kávu a začali svou namáhavou práci – dlouhé, ubíjející hodiny pod jižanským ostrým sluncem, ustavičně spoutáni jako zvířata, obtěžkáni těžkými řetězy, v nichž dokonce spali, řetězy se do nich neustále zařezávaly, a měli je na sobě každíčkou minutu, kterou tam strávili.“

Lyons (2004: 122) uvádí podobný příklad z Floridy, kde byli rovněž najímáni na práci vězni spoutaní k sobě řetězy, šlo většinou o vězně černé barvy pleti. Podotýká, že se tak mnoho let po zrušení otroctví černoši opět stávají otroky. Tento druh věznění sice vymizel do konce padesátých let, ale je neuvěřitelné, že se podobné praktiky začaly používat znovu v posledních letech, a to ve státech jako Alabama, Florida a Arizona.

Vzhledem k popsáným poměrům v nápravných zařízeních není divu, že se i v této době objevují pokusy o vězeňské reformy, byť poměrně ojedinělé. Takovým příkladem pokusu o polidštění nápravných zařízení je Thomas Mott Osborne, který se v roce 1913 stal předsedou newyorské Komise pro reformu vězení. Osborne se dokonce nechal zavřít do auburnského vězení, okusil i pobyt ve zdejší samotce příznačně nazvané „cooler“²⁷. O rok později se stává ředitelem věznice Sing Sing, ale je po roce odvolán, neboť okolí nesouhlasí s jeho liberálními metodami, jednou z nichž byla například vězeňská samospráva (Friedman 2002: 93).

První dvě dekády 20. století přinesly tzv. **progresivismus**, jehož zastánci věřili, že příčiny páchání trestné činnosti jsou sociální, biologické, ekonomické a psychologické spíše než morální či náboženské, jak tomu bylo v minulém století. Jejich zásady vycházely ze tří následujících myšlenek (Clear 2006: 52-53).

1. Páchání zločinů nevychází ze svobodné vůle pachatele, ale je důsledkem jeho biologické charakteristiky, psychických poruch a sociálních podmínek.
2. Zločince lze léčit tak, že budou schopni v budoucnosti vést bezúhonný život.
3. Léčba musí být zaměřena na jedince a jeho individuální problémy.

²⁷ Jen pro ilustraci, tato samotka byla holá tmavá kobka, v níž vězni spali na podlaze z plechu hustě pobitým hřeby (Friedman 2002: 93).

Na základě těchto myšlenek progresivisté usilovali o zlepšení životních podmínek nejhudších vrstev v amerických velkoměstech, z jejichž řad pocházela většina zločinců. Kládli důraz na prevenci kriminality, což byla novinka. Dalšími progresivními zásadami byly užívání probace, parole a neurčitých trestů (Clear 2006: 53).

Poslední inovací konce 19. století, která byla zásadní pro století následující, je **federální systém věznic**. Federální soudy sice existovaly už od roku 1776, tedy od získání nezávislosti, ale odsouzení byli zavíráni do místních a státních věznic. Tyto soudy se soustředily zejména na pirátství, zločiny v indiánských rezervacích a padělání (Inciardi 1994: 549). Friedman (2002: 80) zmiňuje ještě další zločiny, kterými se v této době zabývaly federální soudy, a to pašování, nelegální imigraci, daňové úniky, popř. poštovní podvody. Nicméně rovněž přiznává, že až do konce 2. poloviny 19. století byly tyto případy spíše marginální²⁸. Protože v poslední čtvrtině 19. století počet federálních vězňů stoupal, bylo jasné, že je třeba zřídít nápravný systém spadající pod federální vládu (Inciardi 1994: 549).

Jednou z hlavních příčin je také rostoucí federalizace v mnoha oblastech, nejen v oblasti trestání. Je přijata celá řada zákonů související s chodem Spojených států jako federálního státu, která také ve 20. letech 20. století prudce zvýšila počet federálních vězňů. Inciardi (1994: 549) uvádí tyto zákony:

- Mannův zákon (1910) – zakazoval přepravu žen v zahraničním obchodě za nemravnými účely
- Harrisonův zákon (1914) – zabýval se distribucí a prodejem narkotik
- Zákon o krádeži motorových vozidel (1919)
- Volsteadův zákon (1919) – zakázal výrobu, dopravu a prodej alkoholických nápojů

Na počátku roku 1919 vstoupil v platnost 18. dodatek ústavy Spojených států, který uzákonil na celém území prohibici. Oproti populárnímu mínění nelze tvrdit, že to byla právě prohibice, která zapříčinila růst kriminality a hlavně rozvoj organizovaného zločinu, protože trestná činnost se v době, která prohibici předcházela, soustředila právě v nálevnách. Nicméně je jisté, že prohibice umožnila největším zločincům té doby, jako byl např. nechvalně proslulý Al Capone, zdroj velkých příjmů, který tento nárůst zločinnosti urychlil (Tindall 1994: 527).

²⁸ Např. v roce 1890 bylo na území Spojených států jen 2000 federálních vězňů (Friedman 2002: 81).

Kromě kriminality v době prohibice vzrostla i korupce, podvody a ztráta respektu k zákonu a pořádku. Přestože 18. dodatek dostal nálepkou „nevynutitelný zákon“, na jeho základě byl i tak odsouzen velký počet lidí²⁹, naprostá většina z nich však nebyla odsouzena k trestu odnětí svobody, ale jen k zaplacení pokuty (Friedman 2002: 105). Postupně začalo být jasné, že se tento „vznešený experiment“ nevydařil a tak byla prohibice zrušena v roce 1933 přijetím 21. dodatku.

Co se týká amerických věznic, koncem dvacátých a začátkem třicátých let se odehrály následující důležité události. Vrcholí zde snahy o omezení či dokonce **zrušení vězeňské práce**, které se započaly už na konci minulého století. Je jasné, že v době krize, kdy práci neměli ani svobodní občané, bylo využívání věznic na komerčním trhu ještě více trnem v oku americké veřejnosti. Dokonce ještě před krachem na Wall Street je zakázáno vyvážet některé produkty z věznic do jiných států, než ve kterých byly vyrobeny, a to Hawes-Cooperovým zákonem z roku 1929. A další zákony následovaly - v roce 1935 to byl zákon Ashursta a Sumnerse, který zapovídal přeprávcům tyto výrobky převážet do jiných států, v roce 1940 pak zákon Walshe a Healyho, jenž zakázal obchod s veškerou vězeňskou produkcí mimo stát výroby (Inciardi 1994: 547). Je jasné, že tato omezení měla sice na jedné straně kladný dopad na potlačování vykořisťování vězňů, ale na druhé straně také omezovala finanční soběstačnost věznic i jejich obyvatel, a tím se často jejich životní standard nejenže nezlepšoval, ale spíše se ještě horšil z důvodu nedostatku finančních zdrojů.

Další důležitou událostí ve třicátých letech bylo **založení Federálního úřadu pro vězeňství** (*Federal Bureau of Prisons* známý také pod zkratkou BOP) v květnu roku 1930. Jeho velkým přínosem podle Inciardiho (1994: 550-1) bylo to, že provedl kategorizaci vězňů a vypracoval systém věznic od těch s největší bezpečností po otevřené tábory s bezpečností minimální. V době svého vzniku spravoval 14 zařízení pro 13000 vězňů, o deset let později, tj. v roce 1940 už to bylo 24 federálních vězení pro téměř 25000 vězňů, což byl počet, jenž zůstal v zásadě stejný až do roku 1980, kdy se změnil systém federálních věznic³⁰.

První ředitel Federálního úřadu pro vězeňství, Sanford Bates, si dal za cíl prosadit komplexní přístup k vedení věznic tím, že centralizuje administraci a vytvoří plán na odstranění největších problémů, kterým nápravná zařízení v té době musely čelit, tj.

²⁹ Na základě prohibičního dodatku bylo odsouzeno v roce 1920 něco přes 7 000 lidí, kdežto v roce 1930 už to bylo téměř 60 000 (Friedman 2002: 105).

³⁰ <http://www.bop.gov/about/history.jsp>

předsevzal si snížit jejich přeplnění, odstranit politický klientelismus, zlepšit profesní výcvik vězňů a v neposlední řadě také chtěl zřídit program pro vězeňský průmysl³¹.

V následující dekádě došlo k uskutečnění těchto bodů:

- V roce 1932 byla otevřena první věznice zřízená BOP v Lewisburgu v Pensylvánii. BOP představil nové nápravné koncepty, jako např. ubytování pro různé bezpečnostní úrovně ve stejné instituci.
- V roce 1933 bylo otevřeno první lékařské zařízení BOP, nazvané MCFP Springfield.
- V roce 1934 Kongres uzákonil tzv. *Federal Prison Industries* (FPI) – známější pod jménem UNICOR pro práci vězňů – soustředí se na jejich výcvik a chce jim usnadnit přechod z vězení do normálního života, aby se stali platnými členy společnosti.
- Rovněž v roce 1934 bylo zřízeno první vězení s maximální ostrahou, proslulý Alcatraz pro pachatele nejtěžších zločinů.
- Byla provedena klasifikace vězňů do různých podskupin a rozlišeny jednotlivé bezpečnostní úrovně, např. tábory či nápravná zařízení, což vedlo k celkovému snížení nákladů a zvýšení efektivity.

Pohledem na výše uvedené body vidíme, že se Federální úřad pro vězeňství snažil řešit problémy, které v té době americký nápravný systém měl. Jak jsem popsal dříve, věznice bojovaly s přeplněním a ve většině z nich byli vězni všech kategorií dohromady. Další reformou BOP bylo, že vězni už neměli déle sloužit jen jako levná a zároveň nekvalifikovaná síla, ale kladl se důraz na jejich vzdělávání a výcvik. Co se týká vězení Alcatraz, předznamenala jej „vlna kriminality, veřejní nepřátelé a nadnesená rétorika“ (Inciardi 1994: 552). V té době totiž převládl názor, že někteří vězni jsou nereformovatelní a že je potřeba je umístit na místo s maximální ostrahou. I poslední bod výčtu byl velmi záslužný, neboť BOP vytvořil systém (Inciardi 1994: 549-50),

„kam patřily věznice s maximální bezpečností pro vazbu nejnebezpečnějších zločinců, zařízení se střední úrovní bezpečnosti pro vězně s většími vyhlídkami nápravy, zařízení pro mladé a nezkušené pachatele, otevřené tábory s minimální bezpečností, ..., vazební střediska pro osoby čekající na soud a celý sortiment průchodných mezistanic a komunálních nápravných středisek“.

³¹ http://www.bop.gov/about/history/first_years.jsp

Tyto trendy, které BOP nastolil, pokračují i v následující, páté dekádě 20. století, kdy druhý ředitel úřadu, James V. Bennett, rozvíjel kategorizaci vězňů a kladl důraz na jejich vzdělávání a pracovní programy ušité na míru jejich potřebám³².

3.1.1 Dílčí závěr

První polovina 20. století je dobou, kdy se Spojené státy zapojily do dvou světových válek, probíhaly další přistěhovalecké vlny, a to zejména do velkoměst, ale také jsme svědky proslulé prohibice, což byl naopak výtěžek „staré Ameriky“, tedy konzervativního venkova. Podmínky pro život vězňů jsou stále převážně špatné, jsou využíváni především jako novodobí otroci, i když práce vězňů je výrazně omezována v době krize ve 30. letech. Velkou změnu přináší založení Federálního úřadu pro vězeňství, jenž vnesl do amerického vězeňství systém, když kategorizoval vězně i věznice.

³² http://www.bop.gov/about/history/first_years.jsp

3.2 Od 2. poloviny 20. století po současnost

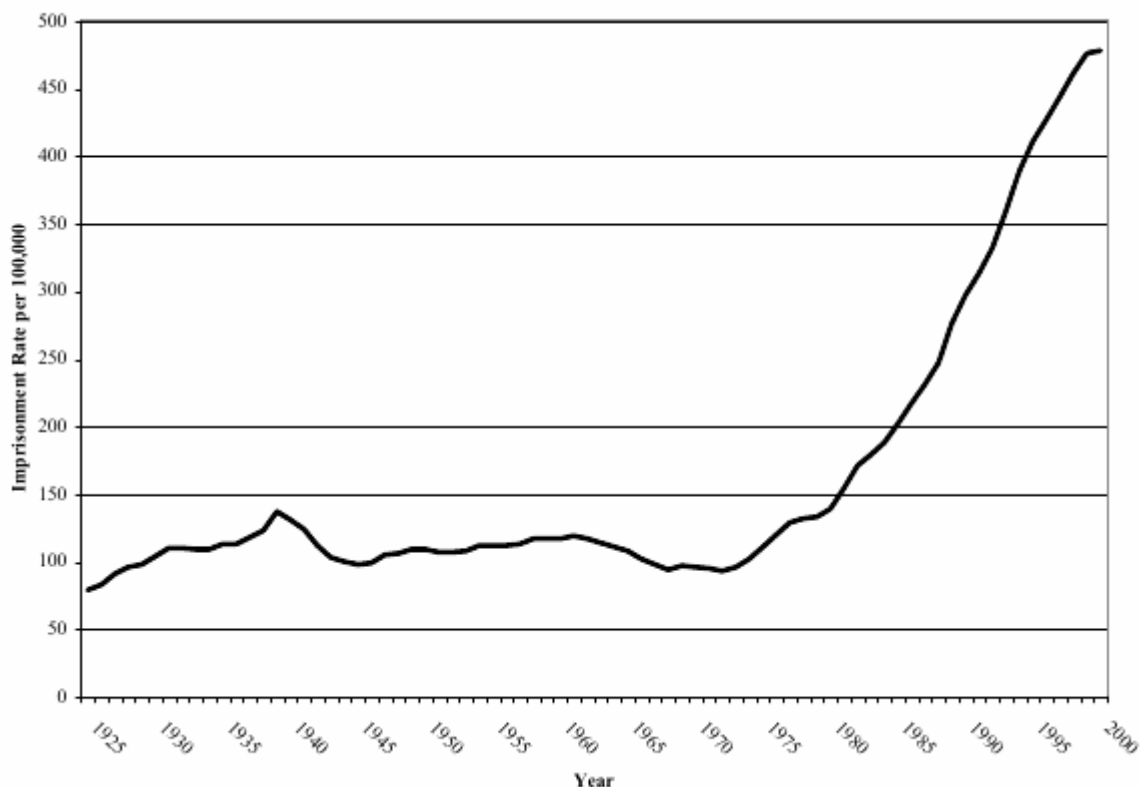
Vývoj penitenciárního systému ve Spojených státech druhé poloviny 20. století by se dal charakterizovat podle Friedmana (2002: 214) jako „neustálý cyklus skandálů, mírných pokusů o reformu a hned poté opět návrat k barbarství“. V předešlých kapitolách jsem ukázal, že vývoj nápravných zařízení ovlivňují různé faktory, např. sociální, kulturní, politické, ekonomické, aj. Amerika v tomto období opět zažívá změny ve všech těchto oblastech, a to vlivem hnutí za lidská práva v 60. letech, války ve Vietnamu, politické aféry Watergate či např. také rozpadu tradiční rodiny, protože počet rozvodů strmě stoupá (Ruddel 2004: 17). Colvin (1997: 218) popisuje poválečný vývoj v Americe takto:

„Na počátku padesátých let byly Spojené státy sjednocené silným morálním konsensem založeným na liberalismu studené války, který bojoval proti komunismu, podporoval ekonomický růst za pomoci vládních výdajů, chránil odbory, pokud ovšem zůstávaly nemilitantní a toleroval segregaci černých obyvatel na jihu země. Většina lidí byla připoutána k malým městům nebo těsným etnickým enklávám ve velkých městech, což poskytovalo sociálním vztahům morální pospolitost a sociální solidaritu. Avšak prudké demografické a společenské změny narušily tento morální konsensus a také sociální solidaritu, která jej doprovázela“.

Na počátku tohoto období, tj. v poválečné Americe, byla kriminalita spíše nízká, ale v následujících 20 letech dochází k prudkému vzestupu. Zatímco v padesátých letech byl počet vražd na 100000 obyvatel 4,5, v sedmdesátých letech už to bylo 10, což je stejný poměr jako ve třicátých letech. Zajímavé je, že se pak až do let devadesátých tento poměr držel víceméně na stejné hodnotě. Tato míra zločinnosti byla mnohem vyšší než v Evropě ve stejné době, a proto není divu, že už od poválečné éry se kriminalita a její potírání stávají velmi diskutovaným problémem mezi politiky, masmédií i veřejností (Friedman 2002: 205).

Následující graf (obr. 1) ukazuje nárůst počtu vězňů v období mezi lety 1925 a 2000 (Frostová 2006: 29). Je z něj patrné, že se držel na přibližně stejné rovině až do poloviny sedmdesátých let, v nichž došlo k přitvrzení přístupu k pachatelům trestných činů (viz kapitola 3.2.3).

Obř. 1: Růst počtu uvězněných osob v USA (1925 - 2000).

3.2.1 1950-60

Co se týká Federálního úřadu pro vězeňství, v padesátých letech tu převládá tzv. léčebný model (*Medical model*) nápravy. V této dekádě převládá přesvědčení, že kriminální chování je choroba, kterou je třeba léčit za pomoci různých rehabilitačních programů, které BOP v té době zakládal (*Prisoner Rehabilitation Act*)³³. Už v první polovině 20. století se v řadě věznic klade důraz na nápravu vězňů pomocí rehabilitace a tento trend pokračuje i v této dekádě. Tresty byly často neurčité a tak jejich skutečnou délku mohl odsouzený ovlivnit svým chováním a tím, že prokázal určitý rehabilitační pokrok. Velký důraz se klade na to, aby se vězni během doby strávené za mřížemi naučili, jak se mají správně chovat po svém propuštění a aby byli schopni se zapojit do společnosti (Ruddel 2004: 28).

V této době také úřad obrací pozornost na mladistvé delikventy, což vedlo k přijetí Zákona o nápravě mladistvých (*Youth Corrections Act*)³⁴. Po druhé světové

³³ http://www.bop.gov/about/history/first_years.jsp

³⁴ http://www.bop.gov/about/history/first_years.jsp

válce se totiž mění přístup k mladistvým delikventům. V předcházejícím období převládal názor, že tito mladí lidé páchají zločiny kvůli špatným sociálním podmínkám, do nichž jsou vrženi, a proto si zaslouží jistou shovívavost, což vedlo k dekriminálnímu řešení těchto zločinů³⁵. Ovšem hnutí za přitvrzení trestů se postupně dotklo i mladistvých zákonů, jež nedovolily je soudit za trestné činy, byly postupně rušeny (Friedman 2002: 212-3). Také v oblasti nápravy mladistvých se ustupuje od neurčitého trestu. Původně mohli být mladiství delikventi drženi ve speciálních ústavech po blíže nespecifikované době. V průběhu 2. poloviny 20. století se sice mladým delikventům dopřeli právní jistoty, jaké mají dospělí, ale na druhé straně jsou také často posuzováni jako dospělí i při udělování trestu (Kuklík, Seltenreich 2007: 450).

Kromě toho, co už bylo zmíněno, se v padesátých letech rovněž znovu obrátila pozornost na organizovaný zločin, když probíhalo vyšetřování tzv. Kauferova výboru, jehož výsledky dokonce přenášela televize. Kromě kriminality mladistvých rostla i kriminalita pouliční (Inciardi 1994: 8-9).

3.2.2 1960-70

V šedesátých letech nastává vlna bojů za lidská práva a práva vězňů nejsou výjimkou. Vězni se, stejně jako černošské obyvatelstvo, obrátili na federální soudy, aby jim zlepšil podmínky, v nichž žili, a tyto soudy jim překvapivě vyhověly. Například v Arkansasu vyhlásil soudce celý nápravný systém jako neústavní, protože přirovnal život v tomto vězení ke „krutému a mimořádnému trestu“ zapovězenému 8. dodatkem ústavy. Podobných, i když méně zásadních sporů bylo mnoho. Sice vedly k částečnému zlepšení životních podmínek v amerických věznicích, ale zároveň měly dopad na uvolnění struktury těchto zařízení a následné vytváření gangů. Často tak místo strážní nastoupila šikana spoluvězňů, kterou bylo paradoxně ještě obtížnější snášet. Tyto gangy pak měly na svědomí četné útoky a dokonce i násilnou smrt (Friedman 2002: 215-6).

V této dekádě se také narušuje obrázek tradiční americké společnosti, protože nastává masivní migrace, a to jak bílých občanů, kteří se stěhují na předměstí velkoměst, tak také černých občanů, kteří opouštějí zemědělský jih a jdou na sever, což má vliv na rozpad tradičních maloměstských společenství vyznávajících stejné hodnoty. Přičteme-li k tomu ekonomickou krizi v následující dekádě, je jasné, že tyto sociální,

³⁵ Např. v roce 1948 v New Yorku nesměl být nikdo mladší patnácti let souzen za žádný zločin, jehož se dopustil, včetně vraždy (Friedman 2002: 212).

demografické a ekonomické faktory měly vliv i na počet odsouzených, který ve Spojených státech od sedmdesátých let neustále stoupá (Colvin 1994: 270).

Federální úřad pro vězeňství následuje v šedesátých letech podobnou politiku jako v předchozí dekádě, snad jen s tím rozdílem, že nový ředitel, Myrl Alexander, klade ještě větší důraz na přípravu vězňů pro vstup do společnosti. Věřil, že mají-li být vězni úspěšně reintegrovaní po svém propuštění, musí věznice spolupracovat s místními komunitami. Alexander rovněž prosazuje program veřejně prospěšných prací v rámci dané komunity³⁶.

3.2.3 1970-80

V sedmdesátých letech nastávají změny, započaté bouřlivou dobou konce šedesátých let, a dotýkají se samozřejmě i nápravných zařízení. V roce 1975 vychází tzv. Martinsonův článek, který publikoval ve známém a uznávaném časopisu *The Public Interest*, a budí senzaci mezi veřejností, když tvrdí, že reforma vězňů není možná a že reformní programy nepůsobí (Inciardi 1994: 612).

V tomto časovém období také dochází ke kritice **neurčitého trestu**, a to z obou stran politického spektra. Pravice mu vytýkala, že díky němu se zločinci často dostávají z vězení příliš rychle a snadno, levice zase jeho nahodilost a neobjektivnost při určování trestu. Tato kritika přinesla změnu trestního řádu, a to nejprve ve státu Maine v roce 1974, kde tento neurčitý trest odstranili a zavedli bodovací systém deliktů, na jehož základě rozdělili vězně do šesti kategorií. Ostatní státy postupně následovaly tento příklad a v roce 1984 Kongres zřídil Trestní komisi (*Sentencing Commission*), jejímž úkolem bylo vypracovat jednotná pravidla pro ukládání trestů (Friedman 2002: 211-2).

Dále se v tomto období dostává do popředí problematika **trestu smrti**. V roce 1936 se ve státě Kentucky konala poslední veřejná poprava a od té doby počet trestů smrti postupně klesal, až byl v roce 1972 celkově pozastaven americkým Nejvyšším soudem, což byl zřejmě opět následek boje za občanská práva v šedesátých letech, v tomto případě práva na život³⁷. Ovšem v rámci celkového přitvrzování v sedmdesátých letech se v některých státech začal opět udělovat, nejvíce pak v Texasu a na Floridě, naopak většina států v Nové Anglii nemá trest smrti vůbec (Kuklík a Seltenreich 2007: 451). V roce 1976 soud rozhodl, že udělování trestu smrti neporušuje

³⁶ http://www.bop.gov/about/history/first_years.jsp

³⁷ To ovšem neznamená, že trest smrti zcela vymizel, některé státy si ho ponechaly a udělovaly jej na základě „zvláštních okolností“ (Friedman 2002: 219).

osmý dodatek ústavy, a proto hned v následujícím roce se k němu některé státy vrátily (Clear 2006: 78; viz obr. 3).

Vzhledem k narůstajícímu počtu soudních pří, ve kterých se vězni soudili kvůli špatným životním podmínkám ve všech úrovních nápravných zařízení, zřídil Federální úřad pro vězeňství v sedmdesátých letech Administrativní opravný proces (*Administrative Remedy Process*), na který se vězni mohli obracet se svými stížnostmi. Úřad dospěl k závěru, že „léčebný model“ není efektivní a začal prosazovat tzv. „**vyvážený model**“, který v podstatě platí dodnes. Tento model považuje za cíle systému nápravných zařízení trest, odstrašení, zbavení právní způsobilosti³⁸ a rehabilitaci.

Dalším trendem druhé poloviny 20. století byl změněný pohled na koncept **parole**. Jak jsem zmínil na str. 31, vězni měli možnost po určité době požádat o podmíněčné propuštění a v první polovině 20. století toho hojně využívali. V tomto období však nastal opačný trend, protože dochází k všeobecnému přitvrzování. Jak popisuje Friedman (2002: 212), základní myšlenka byla „zavřít je a zahodit klíče“. V sedmdesátých letech tak řada států tento koncept ruší. Těm, co tak neučinily, v polovině devadesátých let Federální úřad nabízí peníze, aby je k tomu motivoval. To ovšem vede k narůstající potřebě výstavby nových věznic. Tyto snahy vrcholí v osmdesátých letech, kdy téměř v každém státě jsou uzákoněny závazné **minimální rozsudky**, které zakazují možnost podmíněného propuštění a neberou ohled na polehčující okolnosti (Lyons 2004: 121).

Jak jsem ukázal dříve, od roku 1920 do roku 1970 byl počet uvězněných osob přibližně stejný, a to nezávisle na ekonomické, politické či sociální situaci či na stupni kriminality v tomto období. Nicméně v polovině 70. let dochází k velkému nárůstu uvězněných a tento trend pokračuje až do současnosti. Ruddel (2004: 2-4) uvádí, že odborníci považují za nejefektivnější využívání nápravného systému, pokud je poměr uvězněných 125 na 100000 osob v populaci. Srovnáme-li toto číslo s USA, zjistíme, že tento poměr je od roku 2004 dokonce vyšší než 700! Tento trend odporuje rozšířenému názoru, že počet vězňů roste, narůstá-li zároveň kriminalita. Pohledem do historie však zjišťujeme, že se jedná o mýtus, neboť kriminalita nemá stejně rostoucí tendence jako inkarcerace.

³⁸ Tato občanská nezpůsobilost znamená ztrátu tak zásadních občanských práv jako je volební právo, právo být zvolen do funkce, vlastnit či dědit majetek či ženit se a mít děti. Nejtvrdějším stupněm této nezpůsobilosti je tzv. „občanská smrt“, jíž odsouzený pozbude všech těchto práv najednou (Inciardi 1994: 628).

3.2.4 1980-1990

Osmdesátá léta byla první dekádou, která se musela potýkat s výše popsaným přeplněním věznic a s jeho následky. Např. v roce 1985 bylo v amerických vězeních třikrát více lidí než deset let předtím. Situace byla neudržitelná, propukaly rozsáhlé nepokoje³⁹ a bylo jasné, že systém nefunguje. Tehdy do systému nápravných zařízení, jenž byl až do té doby čistě v rukou státu, vstoupil soukromý sektor (Dolovichová 2005: 455).

Všeobecné přitvrzení vedlo v roce 1984 k uzákonění tzv. *Comprehensive Crime Control Act*, který definoval řadu nových federálních zločinů, nařídil zrušení parole, znovuzavedl federální trest smrti a určil pravidla pro ukládání trestů, čímž odňal soudcům část jejich pravomocí jdoucím zpět až k tradičnímu „common law“. To všechno způsobilo, že na konci této dekády bylo ve federálních vězeních přes 65 tisíc odsouzených⁴⁰.

K obrovskému nárůstu uvězněných přispěly především tyto faktory: „válka proti drogám“ (*war on drugs*), kriminalita „bílých límečků“ (*white collar crime*), již zmíněné závazné minimální rozsudky a na začátku devadesátých let zákony „třikrát a dost“ (*three strikes and you are out!*). Všechny tyto faktory přeplnily věznice především nenásilnickými vězni, většinou z řad národnostních menšin, tj. Afroameričany a Hispánci (Lyons 2004: 121).

Válku proti drogám vyhlásil president Nixon už v roce 1968, ovšem naplno propukla až v osmdesátých letech. Téměř okamžitě drogoví provinilci zaujali první místo mezi jednotlivými trestnými činy, a to platí i dnes⁴¹. Jeden z nejtvrděších protidrogových zákonů měl New York, který ukládal minimálně patnáctileté tresty i za vlastnictví malého množství drogy (Lyons 2004: 121). Zajímavým paradoxem je, že ačkoliv užívání drog bylo na vrcholu koncem sedmdesátých let, nejvíce odsouzených za drogy bylo až na začátku let devadesátých (Colvin 1997: 269).

Kriminalita bílých límečků a, jak dodává Inciardi (1994: 97-9), také korporací, zahrnuje „trestné činy páchané osobami, které vystupují ve svých zákonných profesních úlohách“, jsou to tedy podnikatelé, manažeři, vládní úředníci, kteří se dopustí trestného činu v rámci svých zaměstnání. Pozornost na tuto trestnou činnost se zaměřila až v 80.

³⁹ Na samém počátku 80. let vypuklo zřejmě nejtragičtější vězeňské povstání, a to v Novém Mexiku, která skončila krutou smrtí několika desítek lidí, a to jak vězňů, tak dozorců (Inciardi 1994: 649-51).

⁴⁰ http://www.bop.gov/about/history/first_years.jsp

⁴¹ V roce 2000 bylo 57 procent vězňů ve federálních a 20 procent ve státních věznicích odsouzeno za drogové delikty (Ruddel 2004: 21).

letech, předtím zůstávala většinou bez potrestání, popř. byli odsouzení pouze pokutováni.

Posledním trendem započatým v osmdesátých letech je **privatizace věznic**. Vláda se tak snažila vyřešit jejich přeplnění a narůstající náklady na jejich provoz, neúnosně zatěžující státní a federální rozpočet. Privatizace odstartovala tzv. *punishing for profit* (Ruddel 2004: 31) neboli vězeňsko-průmyslový komplex⁴², který je veden maximalizací zisku, a proto je často kritizován. Do systému nápravných zařízení tak pronikají zájmy komerčních firem, jejichž zákazníkem je stát, vydávající ohromné sumy. Tentýž zdroj udává, že mezi lety 1982 a 1998 se zvýšily náklady z 58 na 127 miliard dolarů. Odpůrci soukromých věznic kritizují především fakt, že v zájmu těchto soukromých subjektů je co nejvyšší počet vězňů a nesoustředí se na společnosti prospěšné faktory, nýbrž pouze na zisk. Tyto soukromé věznice se v dnešní době soustředí především na západě a jihu Spojených států. V následujících pěti státech je nejméně 25% všech vězňů v soukromých zařízeních: Nové Mexiko (43%), Aljaška (31%), Wyoming (30%), Montana (29%) a Oklahoma (28%)⁴³. Kromě soukromých věznic ještě do tohoto privátního vězeňského průmyslu řadíme firmy, které dodávají služby a produkty vězením státním (Ruddel 2004: 31-33).

3.2.5 1990-2000

V devadesátých letech v podstatě pokračovaly a kulminovaly trendy z předchozí dekády. Počet vězňů stále prudce narůstal, a to také v důsledku **zákonů „tříkrát a dost“**, čili mnohaletý trest odnětí svobody při třetím odsouzení ze spáchání trestného činu. Za pouhé tři roky, tj. 1993-1995, byl tento zákon přijat ve 24 státech, ovšem ne ve stejném znění. Liší se délky trestních sazeb⁴⁴ i počet trestných činů, za které je člověk odsouzen k této zvýšené sazbě⁴⁵. Rovněž skutková podstata těchto trestných činů je různá. V tomto ohledu má nejprísneji formulovaný zákon stát Kalifornie, kde je ve vězení tolik odsouzených v rámci tohoto zákona jako ve všech ostatních státech dohromady (Frostová 2006: 22-24).

Stejně jako v předchozích 20 letech a možná ještě ve větší míře, i v letech devadesátých je kriminalita hojně používaným politickým tématem, jehož politici

⁴² http://cs.wikipedia.org/wiki/Vězeňsko-průmyslový_komplex

⁴³ Údaje z roku 2002

⁴⁴ Trestní sazba je v rozmezí od 25 let do doživotí (Frostová 2006: 23).

⁴⁵ Ve 22 státech je to 3krát a dost, ve 3 státech je to při čtvrtém trestném činu a v některých státech je i možnost být odsouzen už po druhém trestném činu, je-li spáchán těžší zločin (Frostová 2006: 22).

používají pro získání sympatií potenciálních voličů. Frostová (2006: 40) tento trend nazývá **trestní populismus**. Jak jsem ukázal i já ve své práci, ve druhé polovině minulého století Amerika přestává mít soucit s pachateli trestných činů, již si nemyslí, že tak činí z tíživých životních podmínek. Naopak průměrný Američan v nich vidí „kriminálníky“, kteří si zaslouhují co nejdelší trest. Proto zákony jako „třikrát a dost“ padly na živnou půdu takového populismu, bez ohledu na to, že nejsou ani efektivní, ani přínosné pro společnost. Tento populismus byl patrný zejména v době přitvrzování přístupu ke kriminalitě za vlády Ronalda Reagana a George Bushe, tj. za vlády republikánů, ale setkáváme se s ním i dnes.

Co se týká statistiky Federálního úřadu pro vězeňství, počet federálních vězňů se na konci 90. let vyšplhal na 145 000, což je více než dvakrát tolik než deset let předtím.⁴⁶ Vzhledem k přeplnění věznic některé státy vzaly opět na milost volnou vazbu (parole), i když v roce 1998 tento koncept chyběl v trestním řádu čtrnácti států a další naopak pro něj zpřísnily podmínky. Nicméně v roce 2001 bylo v podmíněném propuštění z výkonu trestu 753 tisíc lidí, takže je to jev více než častý (Ruddel 2004: 30).

3.2.6 2000-2010: Současnost

Za posledních deset let se vývoj v americké penitenciaristice příliš nezměnil, ba naopak, problémy počínající v sedmdesátých letech spíše narůstají. Kromě znovuzavedení federálního trestu smrti⁴⁷, je jedinou, i když podstatnou novinkou, že boj proti terorismu započatý po teroristických útocích v září 2001 měl dopad i na oblast vězeňství. V roce 2006 zakládá Federální úřad pro vězeňství Protiteroristickou jednotku (CTU), která např. pomáhá při identifikaci vězňů zapojených do teroristických činů, monitoruje komunikaci mezi těmito vězni, koordinuje překladové služby, atd. O rok později došlo k vytvoření zvláštní jednotky CMU, do níž se umísťují nebezpeční vězni zapletení do terorismu.

Jak uvádí BOP na svých webových stránkách, vedlejším produktem války proti terorismu je nedostatek financí, protože vláda vydává zdroje zejména na vnitrostátní bezpečnost a boj proti terorismu, což na druhé straně vedlo k omezení financování

⁴⁶ http://www.bop.gov/about/history/first_years.jsp

⁴⁷ V roce 2001 se uskutečnila první federální poprava od roku 1963 a v současné době čeká v cele smrti 52 federálních vězňů.

jiných problémů trestního soudnictví, a tím i k uzavření některých věznic a táborů či přerušení úspěšných projektů⁴⁸.

Následující tabulka 1 stručně charakterizuje americký vězeňský systém, jak vypadá v současnosti (převzato a zkráceno ze statistik *World Prison Brief*⁴⁹):

Tabulka 1: Charakteristika současného vězeňského systému USA.

Celkový počet vězňů (včetně vězňů ve vazbě)	2,292,133 (k 31.12.2009)
Počet vězňů na 100 000 obyvatel	743 (na konci roku 2009)
Počet vězňů ve vazbě (v procentech k celé vězeňské populaci)	20,8% (k 30.6.2009)
Počet žen ve vězení	8,8% (k 30.6.2009)
Mladiství (v procentech k celé vězeňské populaci)	0,4% (k 30.6.2009)
Vězni z cizích zemí (v procentech k celé vězeňské populaci)	5,9% (k 30.6.2007)
Počet zařízení/institucí	5069 (z toho 3365 místních věznic, 1558 státních věznic, 146 federálních věznic – v roce 2000)
Oficiální kapacita celého vězeňského systému	2 093 021 (k 31.12.2008)
Zaplňenost (v poměru k oficiální kapacitě)	110,1% ⁵⁰ (k 31.12.2008)
Vývoj vězeňské populace v posledních letech (počet vězňů na 100 000 obyvatel)	1992: 501 1995: 592 2001: 685 2004: 725 2007: 758

Co se týká přeplněnosti amerických věznic, rád bych uvedl ještě jednu statistiku, ze které jasně vyplývá, že USA bývají oprávněně nazývány „světovým žalárním“, neboť počet uvězněných osob na 1000 000 obyvatel několikrát přesahuje tento počet v Evropě, s výjimkou Ruska, které však za USA i tak značně zaostává. Pro stručnost uvádím jen země G8 a Českou republiku.

⁴⁸ http://www.bop.gov/about/history/first_years.jsp

⁴⁹ http://www.kcl.ac.uk/depsta/law/research/icps/worldbrief/wpb_country.php?country=190

⁵⁰ Ze statistiky vyplývá, že v místních vězeních jsou dokonce volná místa (94,8% zaplněných míst), naopak federální věznice jsou přeplněné (celých 162%!).

Tabulka 2. Počet uvězněných osob na 100 000 obyvatel ve vybraných zemích.

Pořadí ve světě	Země	Počet uvězněných na 100 tisíc obyvatel
1.	USA	743
2.	Rusko	577
56.	Česká republika	214
86.	Anglie a Wales ⁵¹	154
124.	Kanada	117
127.	Itálie	113
144.	Francie	96
154.	Německo	85
184.	Japonsko	59

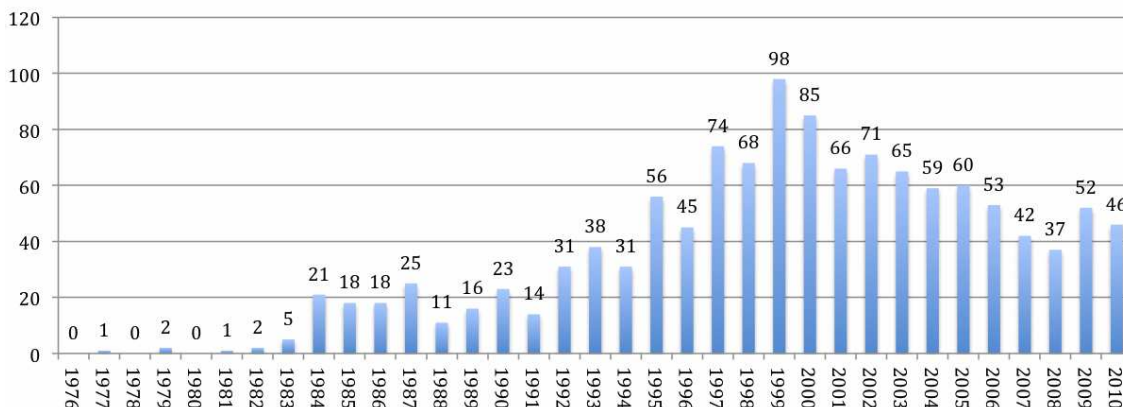
Poslední statistiku, kterou bych chtěl pro ilustraci uvést, je počet trestů smrti od jeho znovuzavedení v roce 1976. Z grafu na obr. 2 vidíme, že počet udělených trestů smrti (98) vyvrcholil na konci devadesátých let, respektive v roce 1998, od té doby tento počet poklesl zhruba na polovinu a drží se víceméně ve stejné výši (52 v roce 2009 a 46 v roce 2010), i když v posledních dvou letech má lehce stoupající tendenci. Podle průzkumu z roku 2010 trest smrti podporuje 64% Američanů, 29% je proti⁵². Pro srovnání, podle statistik Centra pro výzkum veřejného mínění z roku 2005 se 57% obyvatel ČR vyslovilo pro trest smrti, proti bylo 30% a 13% dotázaných uvedlo, že váhá⁵³, čili výsledky jsou naprosto srovnatelné se Spojenými státy.

⁵¹ Statistika uvádí počet uvězněných osob zvlášť pro jednotlivé části Spojeného království, celkový počet však chybí.

⁵² http://en.wikipedia.org/wiki/Capital_punishment_in_the_United_States

⁵³ http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100043s_kunstat-trestsmrti.pdf

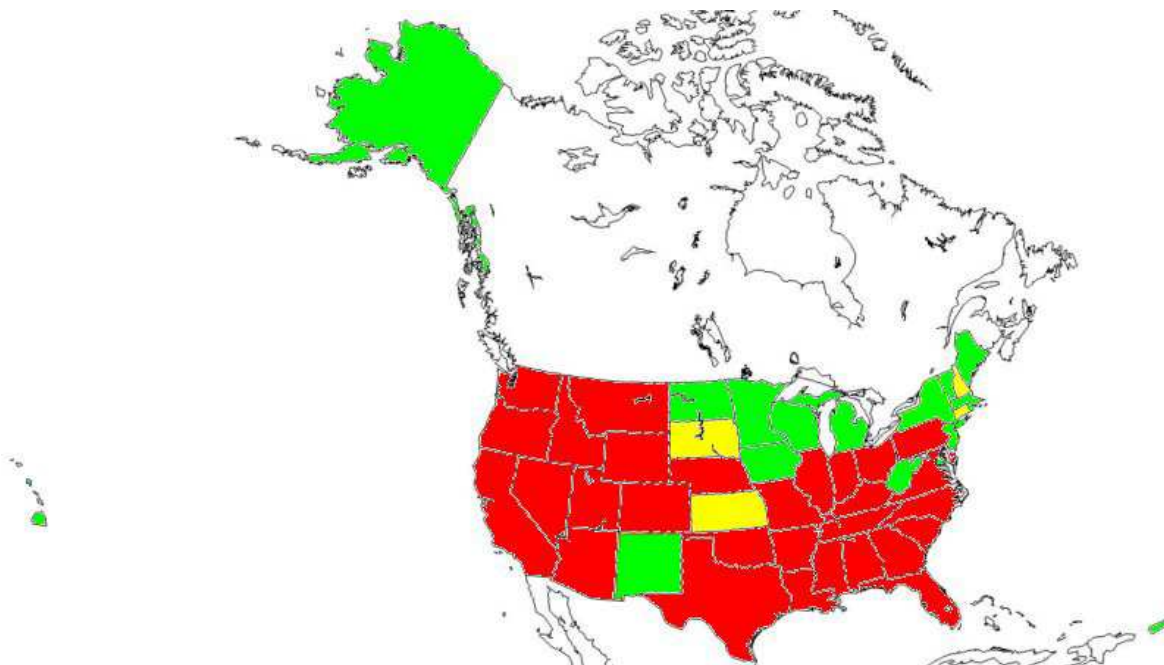
Obr. 2. Počet udělených trestů smrti od roku 1976.⁵⁴

V současné době můžeme státy rozdělit do tří skupin, a to skupinu, v níž byl trest smrti zcela zrušen (16 států), skupinu, v níž se trest smrti nepoužívá, ač je stále formálně zakotven v právním řádu (4 státy) a poslední, nejpočetnější skupinu, která stále tento typ trestu provádí (30 států), viz obr. 3.

Obr. 3. Rozdělení států USA dle udílení trestu smrti⁵⁵

- stát má trest smrti a po roce 1976 ho používá
- stát má trest smrti, ale od roku 1976 nikoho nepopravil
- stát zrušil trest smrti

⁵⁴ <http://www.deathpenaltyinfo.org/executions-year>

⁵⁵ <http://www.worldpolicy.org/globalrights/dp/maps-dp-usa.html>

3.2.7 Dílčí závěr

V této podkapitole jsem se zaměřil na vývoj penitenciárního systému v jednotlivých dekádách druhé poloviny 20. století. Ani v této éře již nedochází k vytvoření celého penitenciárního systému, pouze k jeho změnám. Hlavním problémem, kterým vězeňství ve Spojených státech čelilo a stále čelí, je přeplněnost věznic, která graduje v 70. letech a kulminuje v současnosti. Tato přeplněnost je způsobena přitvrzeným postojem ke kriminalitě propagovaným konzervativními politiky, tzv. trestním populismem. V rámci tohoto postoje došlo k potírání drogových deliktů, kriminality bílých límečků a zákonů „tříkrát a dost“, v důsledku nichž jsou věznice zaplněny především minoritním obyvatelstvem. Vzhledem k nesmírným nákladům vynaloženým na vězeňství dochází k jejich částečné privatizaci, která bývá kritizována pro zneužívání tohoto sektoru k pouhému zisku. Na závěr této podkapitoly jsem uvedl současný přehled amerického vězeňství v číslech, která dokazují světové prvenství USA v počtu vězněných osob. Rovněž jsem zahrnul statistiku týkající se trestu smrti, který je dosud obsažen v trestním řádu 34 států.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabýval historií americké penitenciaristiky. Jedná se o téma, které je podle mého názoru velmi aktuální, protože na počátku 21. století americká nápravná zařízení obvykle představují jednu z největších položek státního rozpočtu, do vězeňství se investuje mnohem více než například do školství a přes pět milionů Američanů je ve vězení.

Postupoval jsem chronologicky, podle jednotlivých vývojových etap, a to od koloniálního období (1. kapitola) přes vznik moderních vězení na počátku 19. století (2. kapitola) až po 20. století (3. kapitola), v němž jsem rozebral stav amerického vězeňství v jednotlivých dekadách. Omezený rozsah bakalářské práce mi neumožnil jít do detailů, snažil jsem se spíše o celkový přehled vývoje penitenciaristiky na pozadí soudobých sociálních a kulturních faktorů. Spojené státy jsou země velmi diferenciovaná, značně se liší stát od státu, a proto je často těžké zobecňovat.

V koloniálním období se kladl důraz spíše na tresty mající původ v Evropě, ucelený penitenciární systém dosud neexistoval a ani nebyl třeba. Tehdejší kolonie na území dnešních Spojených států se sestávaly z malých komunit, měly zemědělský charakter a největší důraz kladly na náboženství, a tím i na dodržování církevního práva. Komunity si toto právo vynucovaly především zostuzením viníka, a to na veřejném prostranství, na němž se musel podrobit některému z trestů. Vězení ve smyslu nápravného zařízení rovněž neexistovala, byly tu pouze tzv. šatlavy, do kterých umísťovali obviněné čekající na soud současně s odsouzenými, kteří zde byli drženi do doby, než uhradí svůj dluh. Tyto šatlavy nesly podobné znaky jako evropská vězení té doby, proto se také američtí reformátoři vězení inspirovali kritikou evropských vězení, především zprávou Johna Howarda, ale vliv měli i další evropské myslitelé a reformátoři.

Po vzniku Spojených států se začínají utvářet dva zcela nové penitenciární systémy - pensylvánský a auburnský. První z nich ve své klasické podobě kladl důraz na naprostou separaci vězňů, která měla vést k pokání, druhý usiloval o separaci psychickou - tj. vězni sice byli spolu, ale nesměli navzájem komunikovat. Podle Meskella (1999:864) se Spojené státy na konci 19. století mohly pyšnit mnohem lepším penitenciárním systémem než o sto let dříve v koloniálním období. Zlepšení, která přetrvala, zakořenila do americké kultury, a tak věznice ve Walnut Street, Newgate,

Auburnu a Eastern Penitentiary nemůžeme pokládat za neúspěšné, i když všechny prodělaly úpadek a následně zanikly. Jejich nejdůležitějším přínosem je, že každá z nich posunula lidské ideály dále, a jejich úspěch, byť dočasný, byl přínosem a inspirací pro další generace reformátorů, kteří z nich převzali to dobré a snažili se reformovat to špatné.

Již ve druhé polovině 19. století se znovu objevují snahy o reformu pensylvánského a auburnského systému, opět inspirované evropskými kritiky vězeňství, a to Alexandrem Maconochiem a Sirem Walterem Croftonem, kteří ovlivnili Národní vězeňský kongres v roce 1870 a následně i Zebulona Brockwaye a jeho elmirský systém. Brockway usiloval o humanizaci nápravných zařízení a rovněž se snažil o přípravu vězňů pro opětné zapojení do společnosti po skončení trestu.

Ve 20. století, kterému je věnována 3. kapitola, dochází spíše k dílčím modifikacím než k velkým změnám nápravných zařízení. Když toto období porovnáme s předcházejícími kapitolami, je zarážející, jak málo se toho v americké penitenciaristice změnilo, neboť na podobné problémy narážely už vězení v minulých stoletích. Je také překvapivé, že důraz na lidská práva a demokratické hodnoty se jen málokdy zrcadlí ve vězeňském systému, vždyť i v dnešní době se vězni setkávají s nelidským zacházením a jsou považováni za lehký zdroj zisku.

Pokud bych měl vyzdvihnout to pozitivní pro vývoj nápravných zařízení v první polovině minulého století, musím zmínit založení Federálního úřadu pro vězeňství, který přispěl ke kategorizaci věznic i vězňů a byl a stále je nositelem a prosazovatelem trendů ve vězeňství. Právě tento úřad usiloval o to, aby se na vězně přestalo nazírat jako na zdroj zisku, ale aby se naopak kladl důraz na jejich nápravu a znovuzapojení do občanského života.

Druhá polovina dvacátého století přinesla spíše prohloubení problémů, jimž americká penitenciaristika čelila v předchozích etapách, tj. přeplnění věznic, rostoucí náklady na jejich provoz a mnohdy stále neutěšené životní podmínky vězňů. V sedmdesátých letech se začíná počet vězňů prudce zvyšovat, což zapříčinil tzv. trestní populismus a trend všeobecného přitvrzení proti všem druhům kriminality, včetně těch nových, jako je kriminalita bílých límečků a drogové delikty. Nedostatek financí ve státním sektoru se v osmdesátých letech začal řešit privatizací věznic, která však je často diskutabilní, protože opět klade výše důraz na zisk než na reformu vězňů. Kritici privátních věznic rovněž tvrdí, že soukromí provozovatelé jsou špatně kontrolovatelní a často mají neomezené pravomoci, které jsou lehce zneužitelné.

Při studiu moderní etapy vývoje americké penitenciaristiky jsem dospěl k závěru, že i když si obvykle představujeme USA jako zemi kladoucí velký důraz na demokracii a lidská práva, není to vždy patrné na jejím vězeňském systému. Na počátku jsem předpokládal, že americká penitenciaristika se bude vyvíjet k lepšímu, co se týká respektování lidských práv a hodnot, ale vezmeme-li v úvahu poměry v některých věznicích v současnosti, musím přiznat, že jsem se mýlil. Dokonce i na začátku 21. století některé věznice připomínají spíše ty ze století osmnáctého, vězni žijí ve špatných podmínkách a často za nezájmu veřejnosti. Proto se nápravný systém v USA stále potýká s kritikou a čas od času se objeví nátlaky na jeho reformu. Tak se Spojené státy ocitají v začarovaném kruhu, ze kterého je nelehké vystoupit.

Foucault (2000: 323) tvrdí, že zároveň se vznikem vězení se okamžitě objevuje i snaha o jeho reformu. Dále Foucault (2000: 325) říká, že „vězení vždy tvořilo součást aktivního pole, které bylo bohaté na projekty, nová uspořádání, experimenty, teoretická pojednání, svědectví a šetření“ a dodává, že toto téma vždy vzbuzovalo bouřlivé diskuze. Podle mého názoru tato tvrzení můžeme vztáhnout i na americké vězení současnosti, vždyť ho i dnes obestírají zapálené debaty a i dnes má do ideálního stavu daleko a bude potřebovat celou řadu reforem. Myslím, že stejně jako v 18. a 19. století by mu mohla být inspirací Evropa, i když samozřejmě adaptovaná na americké poměry.

Resumé

Ve své bakalářské práci jsem se zabýval vývojem americké penitenciaristiky. Práce měla dva základní cíle - na jedné straně historické zmapování americké penitenciaristiky v jednotlivých časových obdobích a na druhé straně jsem chtěl zjistit, jaké soudobé kulturní a sociální faktory tento vývoj ovlivnily.

První časové období, tj. před vznikem samostatných Spojených států, to byly tyto faktory: rurální a striktně náboženský charakter malých komunit, které v této době převládaly, a vliv evropského právního systému a posléze evropské snahy o reformu vězeňství. V tomto období nemluvíme ještě o penitenciaristice, protože zde zcela chybí úsilí o nápravu vězňů.

Ve druhém časovém úseku, tj. od vyhlášení nezávislosti USA po konec 19. století, vidíme osamostatnění od evropských tradic i na poli trestání a vězeňství, když se vytváří dva zcela nové penitenciární systémy, pensylvánský a auburnský. První z nich je stále zakotvený spíše v náboženských tradičních hodnotách (separace vězňů má vést k jejich pokání a tím i k nápravě), druhý svým podnikatelským charakterem kopíruje transformaci USA v industriální velmoc (důležitou motivací se stává zisk).

Závěrečná kapitola je rozdělena na dvě poloviny 20. století. V první polovině minulého století překvapivě nedochází k podstatným změnám amerického penitenciárního systému, i když zde působila celá řada sociokulturních a ekonomických faktorů, jako např. nové přistěhovalecké vlny, dvě světové války, prohibice či krize ve 30. letech. Snad nejpodstatnějším přínosem tohoto časového úseku je kategorizace věznic i vězňů, kterou provedl nově založený Federální úřad pro vězeňství, jenž vnesl do vězeňství systém. Ve druhé polovině 20. století dochází k rozpadu tradiční americké společnosti, probíhá boj za lidská práva a klade se stále větší důraz na svobodu jedince. Ovšem paradoxně ve stejnou dobu strmě narůstá počet uvězněných a podmínky v mnoha nápravných zařízeních se podobají těm ze století předcházejících. Poslední dekáda přinesla navíc boj s terorismem a nedostatek finančních prostředků, který způsobil rušení projektů a programů usilujících o zlepšení poměrů ve věznicích. K významným faktorům tohoto časového období se přidává vliv politiky a trestní populismus.

Na základě studia především zahraničních zdrojů jsem dospěl k názoru, že demokratický charakter Spojených států a důraz na lidská práva se zrcadlí v americké penitenciaristice méně, než jsem původně předpokládal, a že před ní stojí řada problémů, které bude muset v budoucnosti řešit.

Anotace

Ve své bakalářské práci se zabývám vývojem amerických nápravných zařízení ve třech časových obdobích na pozadí sociokulturních faktorů, které tento vývoj ovlivňovaly. První část popisující období americké kolonizace představuje především vývoj trestání a prvotní snahy o reformu soudobých věznic, které dosud postrádaly nápravný charakter (Howard, Bentham, Fryová). Druhá část je věnována vzniku dvou nových penitenciárních systémů (pensylvánský a auburnský), jejich vzájemnému srovnání a pokusům o jejich reformu v druhé polovině 19. století (elmirský systém). Třetí část práce se zabývá vývojem americké penitenciaristiky, jejími charakteristickými rysy a problémy, kterým čelí, od přelomu 20. století až po současnost.

Klíčová slova: americká penitenciaristika, vývoj nápravných zařízení, pensylvánský systém, auburnský systém, elmirský systém, reformy vězeňství, trestání

Annotation

The bachelor's thesis deals with the historical development of American penitentiaries in three historical periods in the background of social and cultural factors shaping this development. The first part focused on the period of American colonization examines especially the development of punishment and initial efforts to reform contemporary prisons that did not have a reformatory character at that time (Howard, Bentham, Fry). The second part is dedicated to the formation of two new penitentiary systems, (Pennsylvanian and Auburn models), their mutual comparison and attempts at their reform in the second half of the 19th century (Elmira model). The third part of the thesis presents further development of American penitentiary and its characteristic features as well as problems from the turn of the 20th century to the present.

Key words: American penitentiary, penitentiary development, Pennsylvanian model, Auburn model, Elmira model, prison reforms, punishment

Použitá literatura

1. Černíková, Vratislava a kol. Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s.
2. Clear, Todd. R. American Corrections. Cengage Learning, 2006. 536 s.
3. Coyle, Andrew. Understanding Prisons: Key Issue in Policy and Practice. Glasgow: McGraw-Hill Education, 2005. 224 s.
4. Colvin, Mark. Penitentiaries, Reformatories and Chain Gangs : Social Theory and the History of Punishment in Nineteenth-Century America. New York: Palgrave McMillan, 1997. 304 s.
5. Cooper, Robert Alan. Jeremy Bentham, Elizabeth Fry, and English Prison Reform. In Journal of the History of Ideas, 1981. Sv. 42, č.4, str. 675-690.
6. Dolovichová, Susan. State punishment and private prisons. In Duke Law Journal. Sv. 55, č.3, 2005. s. 437-546
7. Foucault, Michel. Dohlížet a trestat. Praha: Dauphin, 2000. 427 s.
8. Inciardi, James A. Trestní spravedlnost. Praha: Victoria Publishing, 2004. 795 s.
9. Johnston, Norman. The Pennsylvania Prison Society. Justice and Compassion since 1787. 2010 (http://www.prisonersociety.org/about/history_p.shtml)
10. Friedman, Lawrence. American Law in the Twentieth Century. Harrisonburg: Yale University Press, 2002. 784 s.
11. Frostová, Natasha. Punitive State : Crime, Punishment, and Imprisonment Across the United States. LFB Scholarly Publishing LLC, 2006. 267 s.
12. Greenberg, Douglas. Crime, Law Enforcement and Social Control in Colonial America. In The American Journal of Legal History. Sv. 26, č.4, 1982.
13. Kalvodová, Věra. Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s.
14. Kuklík Jan, Radim Seltenreich. Dějiny anglo-amerického práva. Praha: Linde, 2007. 879 s.
15. Lyons, Lewis. Historie trestu: Justiční tresty od dávných dob až po současnost. Praha: Svojtka a Co, 2004. 190 s.
16. Meskell, Matthew W. An American Revolution: The History of Prisons in the United States from 1777 to 1877. In Stanford Law Review. Sv.51, č. 4, 1999. str. 839-865.

17. Mezník, Jiří a kol. Základy penologie. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 75 s.
18. Ruddell, Rick. America Behind Bars : Trends in Imprisonment, 1950 To 2000. LFB Scholarly Publishing LLC, 2004. 202 s.
19. Tindall, George. B. a David E. Shi. Dějina Spojených států amerických. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1994. 904 s.

Internetové zdroje:

<http://www.bop.gov/about/history.jsp>

http://www.prisonersociety.org/about/history_p.shtml

http://cs.wikipedia.org/wiki/Vězeňsko-průmyslový_komplex

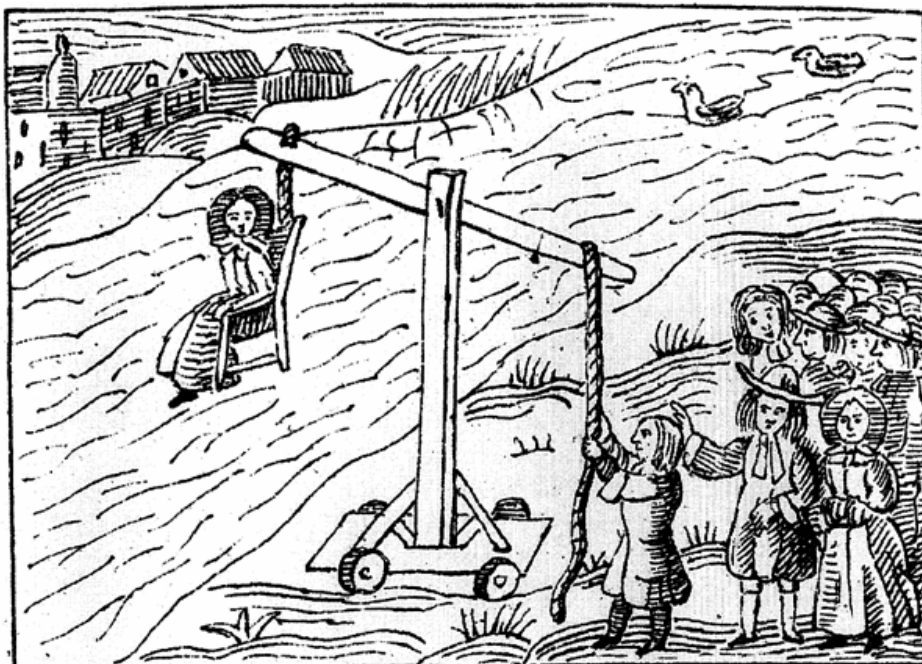
http://www.associatedcontent.com/article/137619/understanding_the_american_corrections.html?cat=17

http://en.wikipedia.org/wiki/Capital_punishment_in_the_United_States

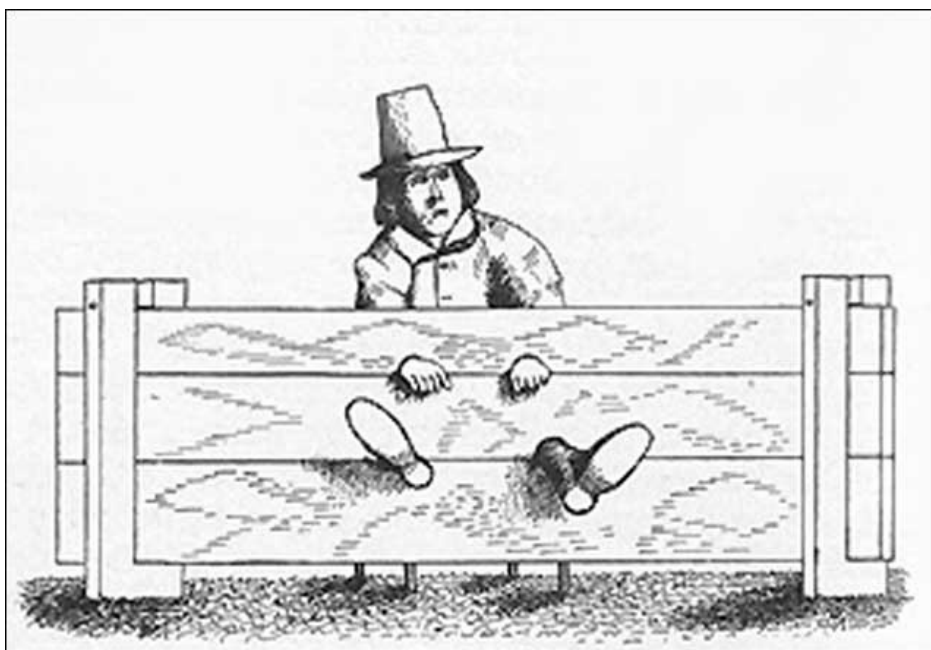
<http://www.deathpenaltyinfo.org/>

http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100043s_kunstat-trestsmrti.pdf

Příloha

Obr. 1: Koloniální způsob trestání: potápěcí židle (rytina ze 17. století)⁵⁶

Obr. 2: Koloniální způsob trestání - vsazení do klády⁵⁷

⁵⁶<http://waterboarding.org/node/27>

⁵⁷ <http://chagalo.org/Humanity/Punishment.shtml>

Obr. 3. Koloniální způsob trestání - udidlo⁵⁸

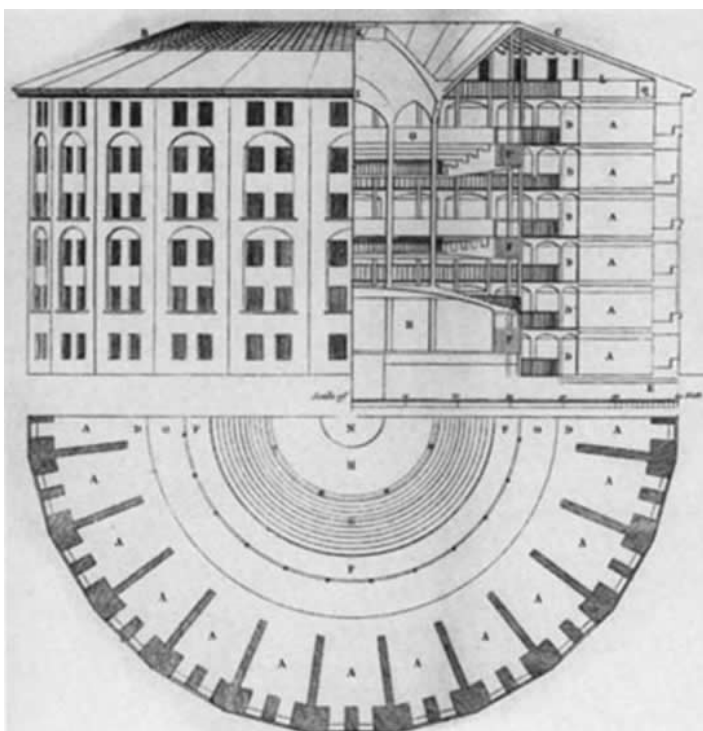
Obr. 4. Šatlava v koloniálním období⁵⁹

⁵⁸ <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Scoldengravingalpha.jpg>

⁵⁹ http://www.csusb.edu/coe/programs/correctional_ed/images.htm

Obr. 5. John Howard⁶⁰

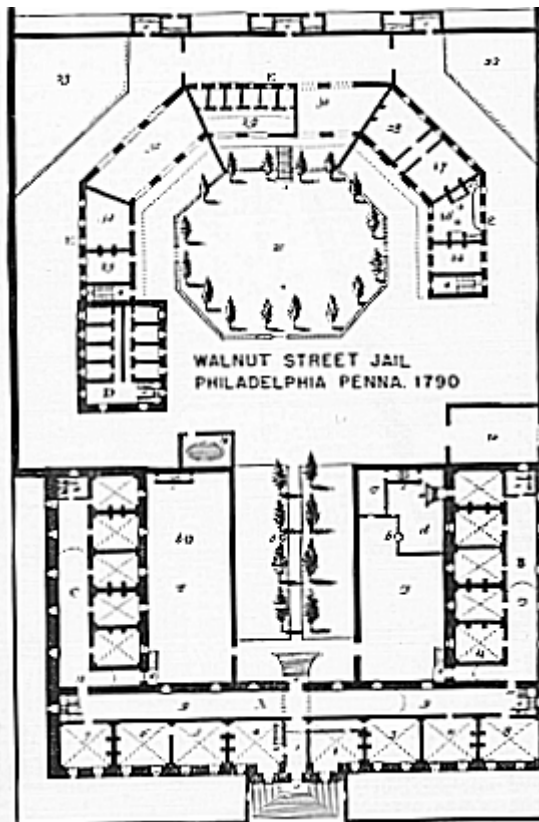
Obr. 6: Panoptikon Jeremyho Benthama⁶¹

⁶⁰ http://www.csusb.edu/coe/programs/correctional_ed/images.htm

⁶¹ Foucault, Michel. Dohlížet a trestat. Praha: Dauphin, 2000. obr. 17

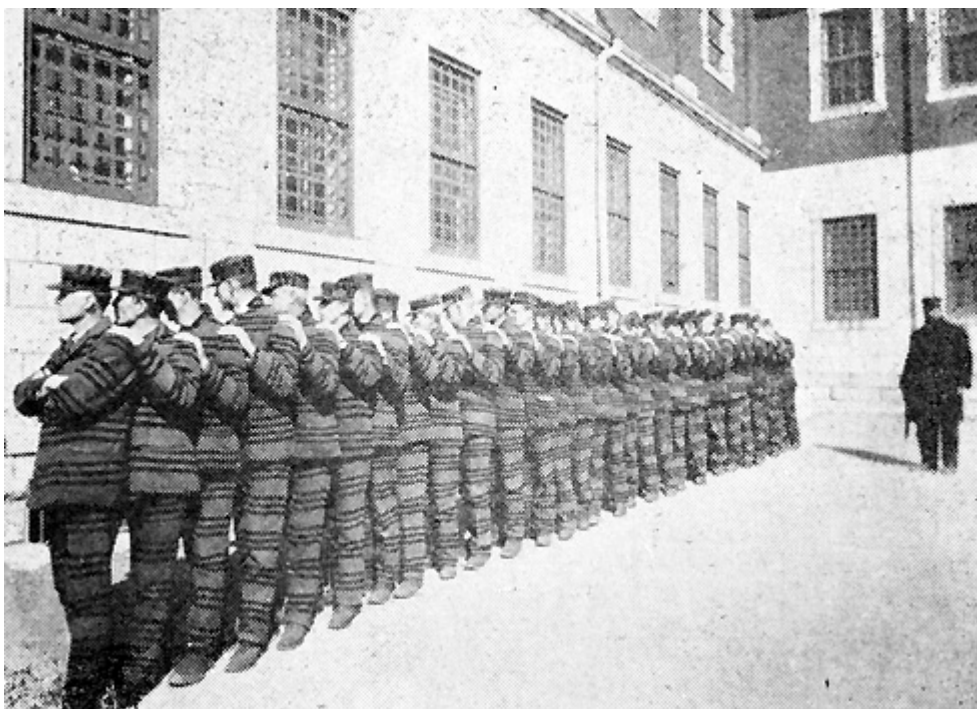
Obr. 7. Vězení ve Walnut Street⁶²

Obr. 8. Rozložení vězení ve Walnut Street⁶³

⁶² http://www.sheldensays.com/architectural_and_disciplinary_i.htm

⁶³ tamtéž

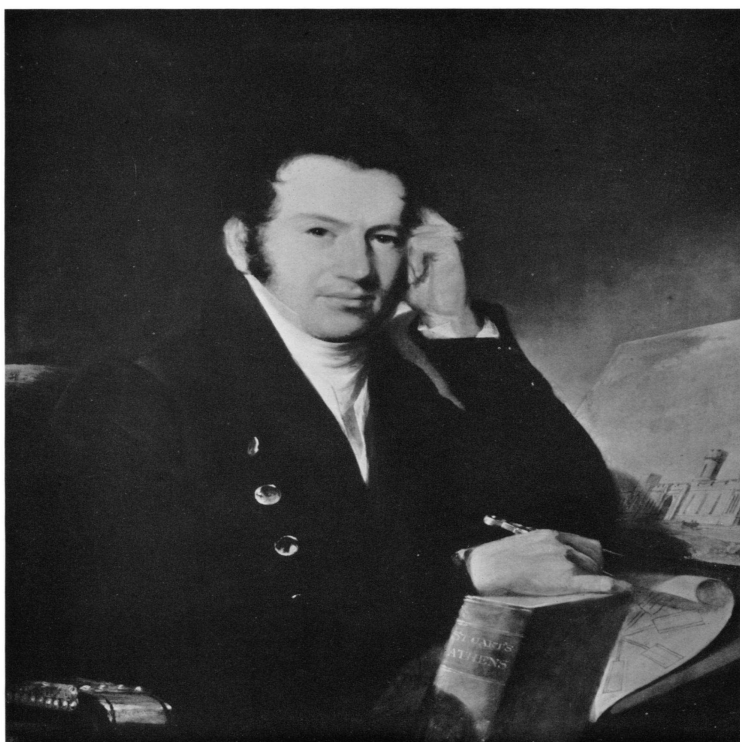
Obr. 9. Pochod vězňů ve vězení Auburn⁶⁴

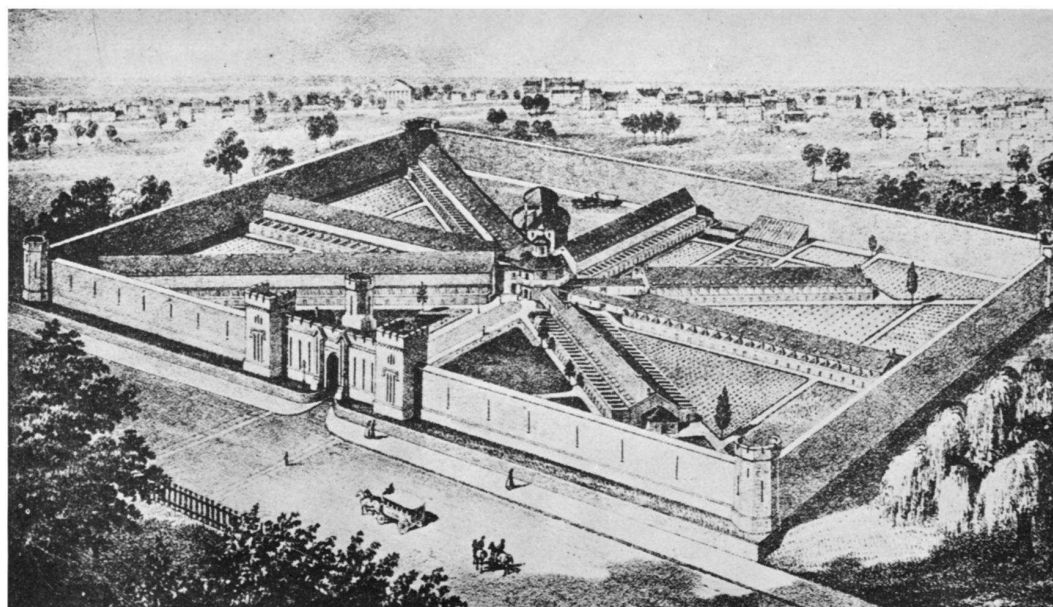
Obr. 10. Vnitřní cely auburnské věznice⁶⁵

⁶⁴ <http://www.correctionhistory.org/auburn&osborne/miskell/100yearsnydocs/1970-NYS-Correction-100-Years-of-Progress-Part-2.html>

⁶⁵ Inciardi (2004: 538).

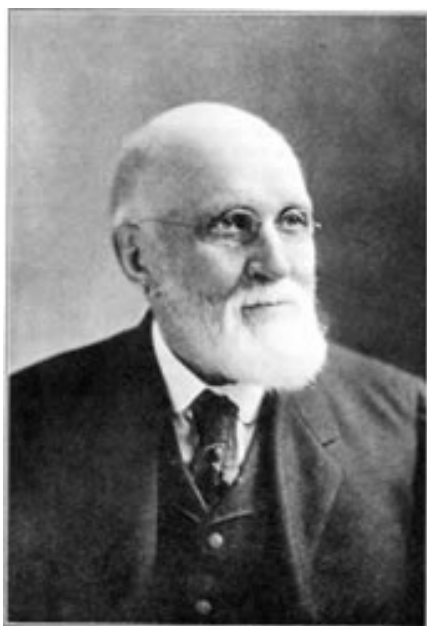
Obr. 11. Portrét architekta Johna Havilanda⁶⁶

Obr. 12. Eastern State Penitentiary⁶⁷

⁶⁶ Gardner, Albert. A Philadelphia Masterpiece Haviland's Prison. The Metropolitan Museum of Art Bulletin. Sv. 14, č. 4, str. 105.

⁶⁷ tamtéž, str. 106.

Obr. 13. Zebulon Brockway⁶⁸

Obr. 14. Hřiště v elmirském nápravném zařízení v roce 1900⁶⁹

⁶⁸ http://www.csusb.edu/coe/programs/correctional_ed/images.htm

⁶⁹ <http://iarchives.nysed.gov/PubImageWeb/viewImageData.jsp?id=330>

Obr. 15. Věznice Elmira v roce 1911⁷⁰

Obr. 16. Chain-gang⁷¹

⁷⁰ <http://www.cardcow.com/204121/elmira-reformatory-new-york/>

⁷¹ <http://nicolemarie.umwblogs.org/2009/03/08/the-legacy-of-the-chain-gang/>